№ 55 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏԻ 11

1908

ԵՐԵՍՈՒՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏԻ 11 № 55

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատողին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ

(36-րդ ՏԱՐԻ)

ԱԳԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Հասցէն՝
ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

12 ամսվայ համար	„ „	10 ր.
11 „ „	„ „	9 ր.
10 „ „	„ „	8 ր.
9 „ „	„ „	7 ր.
8 „ „	„ „	6 ր.
7 „ „	„ „	„
6 „ „	„ „	„
Մնացած ամիսները ամսական		Մէկ րուբլի
Ամերիկա տարեկան	„	6 դօլլար
Եւրոպա	„ „ „	30 ֆրանկ
Պարսկաստան	„ „	10 րուբլի

„ՆԱԴԷԺԴԱ"

Ս.-ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Գանձի ունի հերքել տարածված այն բոլոր լուրերը, որ իբր թէ ընկերութիւնը ծախում է իր շոգենաւերը։

Ընկերութեան շոգենաւերը թէ Վօլգայի վրա և թէ Կասպեան ծովի վրա այսուհետև էլ կը գործեն կանոնաւոր բէյսերով և լիակատար ծաւալով։

(8, 9, 11) առ. 3—3

Թիֆլիսի Ժողովարան

Երեքշաբթի, մարտի 11-ին

ընտանեկան երեկոյթ

Հայոց դրամատիկական խմբի դերասանները, պ. պ. անդամների, կանդիդատների, նրանց ընտանիքների և հիւրերի համար

կը ներկայացնեն

→ ՆԻՆՈՅԻ ՆՇԱՆՎԻԼԸ ←

կոմէդ. 3 գործողութեամբ

Սկիզբն է երեկոյեան ժամը 8-ին։

ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐ

Մեր վերջին տարիների կորուստները մեծ են տնտեսական ասպարէզում։

Երբ այդ կորուստները հետևանք են մեզնից անկախ ազդեցութիւնների, այն ժամանակ մենք ստիպված հաշտվում ենք նրանց հետ, բայց և այնպէս հարց է ծագում, թէ մի՞թէ չէ կարելի մաքառել այդ ազդեցութիւնների դէմ։

Իսկ ինչպէս հաշտվել այն կորուստների հետ, որոնց պատճառները մի զգալի չափով կախված են մեզնից, մեր հասարակական-տնտեսական տհասութիւնից, մեր դատապարտելի գործելակերպից։

Վերցնենք մի այնպիսի կարևոր տնտեսական շրջավայր, ինչպէս Բագուն է, և կանգ առնենք մի համեմատութեան վրա։

Տրանից վեց-եօթ տարի առաջ, երբ Բագւում նաւթի գինը բարձրացաւ 10—12 կոպէկի, իսկ յետոյ նոյնիսկ 14 և 16 կոպէկի պուդին, դա համարվում էր մի այնպիսի անսովոր երևոյթ, մի այնպիսի բարձր գին, որի մասին առաջ երազել չէին կարող։

Եւ ահա սկսվեց մի տենդային գործունէութիւն Ապշերոնեան թերակղզու շրջանում։ Կազմվեցին բազմաթիւ ձեռնարկութիւններ, որոնք տուին նաւթային արդիւնաբերութեան դեռ չը տեսնված ծաւալ և զարգացում, նաւթահողերի գները բարձրացան, առաջ եկան մի շարք ուրիշ զուգընթաց ձեռնարկութիւններ, ազդված նաւթային արդիւնագործութեան պահանջներից։

Նաւթաշրջանը ստացաւ մի այնպիսի կենդանութիւն, որ յիշեցնում էր ամերիկական կեանքին յատուկ տնտեսական երևոյթները։

Այնուհետև տեղի ունեցաւ նաւթի գների անկում, որը մի քանի տարուց յետոյ փոխարկվեց աւելի ևս բարձր գնահատութեան, քան եղել էր երբևիցէ առաջ։

Դա այն շրջանն է, որի մէջ գտվում է Բագուն վերջին երեք տարիներում։ Նաւթի գները անցեալ տարի բարձրացան մինչև 20—25 և նոյնիսկ 28—30 կոպէկի։

Կարելի էր կարծել, թէ այդպիսի գների ժամանակ վերստին պէտք է կազմակերպվէին մի շարք նոր ձեռնարկութիւններ և մենք պէտք է տեսնէինք բազմաթիւ նոր ընկերակցութիւններ հաւաքական դրամագլուխներով։

Այդ չը կայ։

Եւ ոչ միայն այդ չը կայ, այլ և մենք ականատես եղանք այն բանին, որ հայկական ֆիրմաներից շատերը աշխատում էին ծախել իրանց ձեռնարկութիւնները, ազատել իրանց դրամագլուխները արդիւնագործութիւնից և փախչել նաւթային շրջանից դէպի Ռուսաստանի մայրաքաղաքները և արտասահման։

Այնտեղ, ուր պէտք է ստեղծվէին տասնեակ և հարիւր միլիոնների նոր ձեռնարկութիւններ և ընդարձակվէին եղածները մեծ ծաւալով, մեր երկրի մարդիկ՝ վախեցած ու յուսահատ՝ միայն այն բանի վրա էին մտածում, թէ ինչպէս կապեն իրանց գործարանները օտար կապիտալիստների շլինքին փոքր ի շատէ ձեռնտու պայմաններով, որպէսզի կարող լինեն յետոյ ազատօրէն թողնել նաւթային շրջանը։

Այնպիսի տնտեսական նպաստաւոր պայմաններ, ինչպէս վերջին երկու-երեք տարիներն էին Ապշերոնեան թերակղզում, յաճախ կրկնվող դէպքեր չեն, և ովքեր չը կարողացան այդպիսի պայմաններից օգտվել իր ժամանակին, յետոյ կարող են բոլորովին այլ ևս չը տեսնել նրանց նմանները։

Հայերը, որոնք առաջնակարգ դեր են խաղացել նաւթային արդիւնագործութեան մէջ, կորցրին այդ դիրքը և ներկայումս էլ շարունակում են տեղի տալ ուրիշ ձեռնարկողներին, մանաւանդ օտար կապիտալիստներին, որոնք համարձակ կերպով առաջ են տանում իրանց նուաճողական շարժումը։

Իսկ հայ արդիւնագործների հեռանալով զրկվում են աշխատանքի աղբիւրից և այն հազարաւոր հայ բանւորները, որոնք աշխատում են Բագուի գործարանական շրջանում։ Մեր գաւառներից դէպի Բագու վազող հայ պանդուխտը կամաց-կամաց արտաքսվում է նաւթային արդիւնագործութիւնից և ստիպված է կամ պատահական պարապմունքներով զբաղվել, կամ գաղթել նոր տեղեր, օրինակ Անդրկասպեան երկիր և Հիւսիսային Կովկաս ու Հարաւային Ռուսաստան։

Բագուի արդիւնագործութիւնից հայկական տարրի պակասելը տնտեսական մի խնդիր է, որը պէտք է բևեռէ իր վրա մեր հասարակութեան և մեր տնտեսագէտների ուշադրութիւնը։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թիւրքաց Հայաստանի սովեալներին օգնող Հանգանակիչ Մասնաժողովը իր վերջին նիստի մէջ, քննութեան առնելով Կ. Պօլսի հայոց պատրիարք Օրմանեան արքեպիսկոպոսի գրութիւնը և հաղորդած տեղեկութիւնները Հայաստանի սովատանջ ժողովրդի մասին՝ որոշեց ուղարկել 5000 րուբլի Կ. Պօլսի ռուսաց լիազօր դեսպան Իվան Ալէքսէևիչ Զինովիէվին և խնդրել, որ այդ գումարը բաժանվի կարօտեալ հայերին ռուսաց հիւպատոսների ձեռքով, մասնակցութեամբ տեղական հայ ժողովրդի և առաջնորդների ներկայացուցիչների։ Միևնոյն ժամանակ Հանգանակիչ Մասնաժողովը խնդրում է պ. դեսպանից միջոցներ ձեռք առնել, որ թէ այդ 5000 րուբլին և թէ այսուհետև ուղարկվելիք գումարները ամենևին չը ծառայեն հարկերը վճարելուն և հարկահանները իրաւունք չունենան խլել յետամնաց հարկերի համար։

Պետերբուրգ, 7 մարտի

Եասնայա-Պոլեանայից ստացված հեռագրական տեղեկութիւնների համաձայն՝ կոմս Լ. Ն. Տօլստոյի առողջութեան դրութեան մէջ զգալի փոփոխութիւն է եղել դէպի լաւը։

Զինուորական մինիստրը Ֆօկ և Գօրբաթօվսկի գեներալների մենամարտը արգելեց։

Լուրեր են պտտվում, որ աքսորից փախել է Մարիա Սպիրիդօնօվան, որ 1906 թ. Տամբօվի փոխ-նահանգապետ Լուժէնօվսկուն սպանելու համար մահվան դատապարտվեց, որը վերջում փոխարինվեց 20-ամեայ աքսորով։ („Кс.")

Պետերբուրգ.—Զինուորական մինիստր գեներալ Ռեդիգէրը, լուրերին նայած, հրաժարականի խնդրագիր է ներկայացրել։

Ստեսսէլին արդէն բանտ են դրել։ («К.»)

Պետերբուրգ, 8 մարտի

Լուրերին նայած, հոկտեմբերի 17-ի միութեան լիդէր և պետական պաշտպանութեան դումայական մասնաժողովի նախագահ՝ Դումայի անդամ Ա. Գուչկօվը նշանակվում է ծովային մինիստրի օգնական։

Կառավարիչ սենատը մերժեց սահմանադիր-ռամկավարների կուսակցութեան ներկայացուցիչների վճռաբեկ բողոքագիրը, որ ներկայացված էր կուսակցութիւնը չօրինականացնելու առիթով։ („Кс.")

Թէհրանից հաղորդում են, որ փետրվարի 19-ին այնտեղ կալանաւորվեցին չորս կովկասցիներ, որոնք համարվում են շահի դէմ կատարված մահափորձի գլխաւոր մասնակիցները։ Այդ չորս անձանց ձերբակալումը կատարվեց ոչ սովորական պայմանների մէջ։ Տէրրօրիստները ապաստանեցին «Արդիւլ-Ազիմ» կոչված ուխտատեղի գաւթում, որ համարվում է ժողովրդական սրբութիւն, որտեղ հազարաւոր տարիների ընթացքում ապաստանվում էին ոճրագործները, հալածված իշխանութիւններից, և ուր, սովորութիւնների համաձայն, նրանք բոլորովին անձեռնմխելի են։ Սակայն այս անգամ իշխանութիւնները հնարաւոր համարեցին խախտել հին սովորութիւնը և ձերբակալել յանցաւորներին, նուիրական սրբավայրում։ Մօլլաները և դէրվիշները յայտնի իրանց գայրոյթն են արտայայտում այդպիսի՝ իրանց հասկացողութեամբ՝ սոսկալի սրբապղծութեան համար։

Կառավարութեան այս դէպքում ցոյց տուած եռանդը սաստիկ տպաւորութիւն թողեց ժողովրդի վրա։

Թէհրան.—Նօվրուզի առիթով տեղի ունեցան նահանգապետների սովորական տեղափոխութիւնները։ Շիրազում նշանակված է Զիլլի-Սուլթանը։ Նա յայտարարել է, որ, Փաշիդ-իւլ-Միւլքի անզօրութեան պատճառով, նոր եռանդոտ նահանգապետ է նշանակվել։

Կ. Պօլիս.—Ռուսաց դեսպան Զինօվիեվը պահանջեց առանձին նօտայով պատժել նաւատորմղի գնդապետ Սամի-բէյին, որ վերջերս ձերբակալել տուեց մի քանի ռուսահպատակների։

Հռօմ.—Ստեֆանիի գործակալութեան տեղեկութեան համաձայն, իտալական կառավարութիւնը առաջարկել է՝ մակեդօնական ժանդարմական կառավարիչ նշանակել գեներալ Նիկօլաիս դը-Ռօբի-Լանտին, փոխանակ դը-Ջօրջիսի փոխարէն։

Բագու.—Մարտի 8-ի երեկոյեան «Բագուի նաւթային ընկերութեան» նաւթահանքում, բանւորների շինութեան մէջ, առաջացաւ ուժեղ պայթում, որից շինութեան մի մասը կործանվեց։ Առայժմ փլուածքի տակից հանել են 11 դիակ։ Պայթումի պատճառը պարզած չէ։ («Հ. Գ.»)

Թէհրան, 23 փետրվարի

Փետրվարի 23-ին հանդիսաւոր կերպով քաղաքս ժամանեց Գերմանիայի դեսպան Albert Graf Quadt Wykradt Isny-ն։ Երկու օրից յետոյ փառահեղ գնացքով, ուղեկցութեամբ դեսպանատան անդամների և շահի եդակների, գնաց ներկայանալու շահին։ Albert Graf Quadt Wykradt Isny-ն նախ քան Թէհրանի դեսպանութեան բարձրանալը՝ վարել է Կալկաթայում գեներալ կօնսուլի պաշտօնը։

Նրանից երկու-երեք օր առաջ նոյնպէս տեղս ժամանեց Թիւրքաց փոխ-դեսպան Ռէմզի-բէյը, որը մինչ այդ հիւպատոս էր Բաթումում։ Ինչպէս յայտնի է, պարսից կառավարութիւնը մի քանի ժամանակ առաջ պաշտօնանկ արաւ Կ. Պօլսի իր դեսպանին։ Ի պատասխան դրան՝ Թիւրք կառավարութիւնը յետ կոչեց Թէհրանի իր դեսպան Շամսէդդին-բէյին։ Սրան յաջորդել է այժմ Ռէմզի-բէյը, որը չունի դեսպանական լիազօրութիւններ։ Ասում են, որ Թիւրք կառավարութիւնը դիտմամբ է դիմել այդ խորամանկ և դիպլօմատիկան միջոցին, որպէսզի դրդի պարսից կառավարութեանը փոխարէն դեսպանի՝ փոխ-դեսպան ուղարկելու Կ. Պօլիս։ Յայտնի է, որ սահմանափակ իրաւունքներով փոխ-դեսպանների հետ աւելի դիւրին է մտնել դիպլօմատիկական յարաբերութիւնների մէջ։

Ս. Մ.

Արևելեան հարցին նուիրված առաջնորդող յօդուածում «Temps» լրագիրը հաստատում է, որ վերջին օրերս մեծ փոփոխութիւն է կատարվել պետութիւնների խմբակցութեան մէջ արևելեան հացի վերաբերմամբ։

1897 թւականից խմբակցութիւնն այսպէս էր. առաջին տեղում Ռուսաստանը և Աւստրիան, կապված փոխադարձ համաձայնութեամբ րէֆօրմների ծրագիրը իրագործելու համար Մակեդօնիայում, իսկ երկրորդ տեղում՝ մեծ պետութիւնների կօնցէրտը։ Դեռ անցեալ տարվայ աշնանը ամեն ինչ այնպէս էր դասաւորվում, որ աւստրո-ռուսական համաձայնութիւնը պէտք է իր ակտիվ ազդեցութիւնը արտայայտէր։ Ռուսաստանը մի փոքր հանգստացաւ, Անգլիան միացաւ միւրցշտէգեան պրօգրամին, Վիէննայի և Հռօմի կաբինետները պայմանաւորվեցին իրար հետ Դէզիօյում և Զէմմէրինգում։ Թւում էր թէ այդ համախմբված եւրօպական կօնցէրտը պէտք է ստիպէր Թիւրքիային, վերջապէս, խոնարհվել պետութիւնների կամքի առաջ։ Սակայն, տեղի ունեցաւ մի անսպասելի բան. Թիւրքիան, զգալով յուսալի յենարան ի դէմս Գերմանիայի, նոր արգելք յարուցեց դատաստանական րէֆօրմը իրագործելու համար, իսկ կօնցէրտում, բարօն Էրէնտալի յայտարարութեան պատճառով, տարաձայնութիւն ծագեց, որ սպառնում էր քանդել կօնցէրտը։ Ճիշտ է,—ասում է ֆրանսիական կիսապաշտօնական լրագիրը,—շնորհիւ Ռուսաստանի անշահասիրութեան, որ չէր ձգտում որևէ անձնական շահ ձեռք բերել Բալկանեան թերակղզու վրա, այդ ինցիդէնտը նպաստաւոր վախճան ունեցաւ, բայց այն վստահութիւնը, որ գոյութիւն ունէր Պետերբուրգի և Վիէննայի միջև, խախտված է, և 1897 թւի դաշնագիրը կորցրել է իր ոյժը և նշանակութիւնը։ Միևնոյն ժամանակ սըր Էդուարդ Գրէյի նախագիծը՝ Մակեդօնիայի նահանգապետ նշանակելու մասին, անպատճառ կառաջացնէ պետութիւնների նոր խմբակցութիւն ի նպաստ կամ հակառակ Թիւրքիայի։

«Temps» լրագիրը կարծում է, որ այդ նոր խմբակցութիւնը հետևեալ կերպով կը լինի. մի կողմից Թիւրքիան, Գերմանիան և Աւստրիան, միւս կողմից Ռուսաստանը, Անգլիան, Իտալիան և Ֆրանսիան։ Ինչ վերաբերում է այդ վերջինին, նրա դերը,—«Temps»-ի խօսքով,—հաշտարար կը լինի, որպէս մի պետութեան, որ անմիջական շահեր չունի Բալկանեան թերակղզու վրա։

Բագու, 8 մարտի

Այսօր Բալախանում, բանւորների ճաշի ժամանակ, «Բագուի նաւթային ընկերութեան» բանւորների բնակարանում առաջացաւ մի սոսկալի պայթում։ Պայթեց բնակարանը տաքացնող գազը։ Պայթումը եղաւ այն ժամանակ, երբ ներքին յարկում վառարանը վառում էին։ Պատճառը համարում են այն բանը, որ անզգուշութիւնից բաց են թողել ահագին քանակութեամբ գազ, որը վայրկենապէս բոցավառվեց՝ հէնց որ լուցկին վառեցին։ Պայթումը այն աստիճան ուժեղ էր, որ չորս սենեակների պատերը և առաստաղները բոլորովին քարուքանդ են եղել։

Վնասվեցին մօտ 30 տղամարդ, կին և երեխայ, որոնցից սպանվեցին 8-ը, իսկ մնացածները ծանր ջարդուածքներ են ստացել։ Նրանք բոլորը փլատակների տակ կը մնային, եթէ այդ պահին ճաշելու գնացող բանւորներ չը լինէին։

Բոլոր վնասվածներին տարան նաւթարդիւնաբերողների համագումարի խորհրդի հիւանդանոցը, իսկ սպանվածներին անատոմիական բաժինը։ («Б. Э.»)

Լօնդօն, 10 մարտի

Ռէյտէրի գործակալութեանը հաղորդում են, որ այն լուրը՝ թէ Անգլիան մտադրվում է յետ վերցնել մակեդօնական գեներալ-նահանգապետ նշանակելու մասին արած իր առաջարկը՝ ճշմարտութիւնից զուրկ է։ Անգլիական կառավարութեանը դեռ յայտնի չեն պետութիւնների հայեացքները այդ հարցի վերաբերութեամբ։ Ցամենայն դէպս, նա մտադրութիւն չունի հրաժարվել իր առաջարկութիւնից։ Մակեդօնիայում բարենորոգումների մարմինների լիազօրութիւնները երկարելու նկատմամբ Դրան համաձայնութիւնը նրան ոչ մի կերպ չի շօշափում, որովհետև նրա գլխաւոր կէտերն են գեներալ-նահանգապետ նշանակելը և ժանդարմէրիան ուժեղացնելը։ Ռուսաստանը Մակեդօնիայի վերաբերութեամբ նոր առաջարկութիւններ առ այժմ անգլիական կառավարութեան չէ ուղարկել։

Սօֆիա.—Բօլգարական գործակալութիւնը անգլիական առաջարկութեան առիթով հաղորդում է, որ իշխանական կառավարութիւնը երախտագիտութեամբ է վերաբերվում դէպի այն ամեն առաջարկութիւն, որ նպատակ ունի բարելաւել Մակեդօնիայի դրութիւնը։

Վիէննա.—«Կօր. Բիւրօյին» հեռագրում են Կ. Պօլսից, որ յունաց դեսպանը մարտի 8-ին յանձնեց Բ. Դրանը այն նօտան, որով միջնորդվում է Պիրէյ-Լարիսի երկաթուղագիծը, որը շուտով կը հասցվի մինչև թիւրքական սահմանը, միացնել թիւրքաց երկաթուղիների հետ։ («Հ. Գ.»)

Գանձակ, 8 մարտի

Երէկ, երեկոյեան ժամը մօտ 9-ին, Գերեզմանատան փողոցում, սպանվեց գանձակեցի երբեմն ոսկերիչ Միխակ Մկրտումեանցը (Կուզոր Սերգի տղայ)։ Սպանվածը անցեալ տարվանից մեղադրվում էր Յակոբ Դանիէլեանի սպանութեան գործում և այն օրվանից իշխանութիւնից փախստական էր դարձած։

Առ այժմս յայտնի չէ, թէ ո՞վ է սպանողը։

Վերջերս եղանակը սաստիկ ցրտել է մեզանում. առևտուրը չափազանց թոյլ է։

Քաղաքիս կենդանութիւն տուողներն այգիներում բանող մշակներն են, որոնք քաղաք են թափվել զանազան կողմերից։ Վազ կապող մշակը ստանում է օրավարձ 70 կ., վարողները՝ 60 կ.։ Կանանց դասակարգին դեռ կատարելու գործ չը կայ։

Սագան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆԱԳԷՏՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԸ

—

Կիրակի, մարտի 9-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, Կովկասի գիւղատնտեսական ընկերութեան դահլիճում կայացաւ տեղական (ռուս, հայ, վրացի, Թուրք) գրականագէտների և ժուրնալիստների ընդհանուր ժողովը, նախագահութեամբ պ. Հ. Առաքելեանի և մասնակցութեամբ մօտ 50 հոգու։

Ժողովի սկզբում ժուրնալիստ Ղարիբին յայտնեց, որ այդ օրը և նոյն ժամին նշանակված է վրաց գրագիտութիւն տարածող ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովը և այդ պատճառով վրացի գրականագէտներից և ժուրնալիստներից շատերը, զբաղված լինելով այդ ժողովում, զրկված են ներկայ ժողովին մասնակցելու հնարաւորութիւնից։ Լսելով այդ յայտարարութիւնը և ցանկալի գտնելով, որ վրացի եղբայրակիցներն էլ մասնակցեն ժողովին, նախագահը առաջարկեց համարել ներկայ ժողովը խորհրդակցական, իսկ առաջիկայ կիրակի նշանակել ժողովի շարունակութիւնը։ Այս առաջարկը ընդունվեց։

Նախկին «Кавк. Вѣстникъ» ամսագրի խմբագիր Ղորղանեան առաջարկեց որոշել այն հարցը, թէ նոր կազմվելիք գրականագէտների և ժուրնալիստների ընկերութիւնը ինչ կապ և իրաւագիտական ինչ յարաբերութիւն պէտք է ունենայ մի քանի տարի առաջ հաստատված «Մամուլի աշխատաւորների ընկերութեան» հետ։

Որոշվեց այս մասին բանակցել այդ այժմ գոյութիւն չունեցող ընկերութեան նախկին վարչութեան անդամների հետ և հարցնել իրաւաբանների կարծիքը։

Ալէք. Քալանթար, խօսելով աշխարհահռչակ գրող Լև Տօլստոյի առաջիկայ յօբելեանի մասին, որին կամենում է մասնակցել ոչ միայն ռուսաց, այլ և եւրոպական մամուլը և գրականութիւնը, առաջարկեց այդ հարցն էլ դարձնել խորհրդակցութեան առարկայ և որոշել, թէ ինչ ձևով մասնակցել այդ յօբելեանին։

Որոշվեց այդ առաջարկը մտցնել յաջորդ ժողովի օրակարգի մէջ։

Այնուհետև ժողովը անցաւ գլխաւոր հարցի քննութեան, այն է՝ հիմնե՞լ արդեօք Թիֆլիսում ընդհանուր ընկերութիւն գրականագէտների, գրողների և ժուրնալիստների, թէ՞ միայն ժուրնալիստների պրօֆէսիօնալ միութիւն։ Այս հարցը դարձաւ բուռն թեր և դէմ վիճաբանութիւնների առարկայ, և, ի վերջոյ, առաջարկվեցին հետևեալ բանաձևերը ժողովականների կողմից.

1) Բանաձեւ „Закавказье" թերթի խմբագիր-հրատարակիչ Գօտուայի.—Հիմնել Թիֆլիսում ընկերութիւն գրողների և ժուրնալիստների, որի նպատակն է նպաստել իր անդամների նիւթական և իրաւական դրութեան բարւոքման, պաշտպանել նրանց շահերը, ինչպէս և բարձրացնել նրանց կուլտուրական-բարոյական վիճակը և ցոյց տալ փոխադարձ օգնութիւն։

2) Բանաձեւ Նազուրսկու.—Կազմակերպել գրականագէտների, ժուրնալիստների և մամուլի այլ գործիչների Թիֆլիսի ընկերութիւն, ընդունելով այդ ընկերութեան մէջ նաև ձեռնարկողներին (հրատարակիչներին), թէ՞ կազմակերպել միայն և եթ պրօֆէսիօնալ միութիւն։

3) Բանաձեւ Սեգալի.—Կազմել գրականագէտների և ժուրնալիստների միութիւն, որի պրինցիպը հիմնված լինի պրօֆէսիօնալ շահերի պաշտպանութեան վրա։

4) Բանաձեւ Նօրդի.—Հիմնել ընկերութիւն փոխադարձ օգնութեան, թէ՞ ընկերութիւն գրականագէտների պրօֆէսիօնալ շահերի պաշտպանութեամբ։ Թոյլ տա՞լ արդեօք ձեռնարկողներին մասնակցել այդ ընկերութեան։

5) Բանաձեւ Ս. Եսայեանի.—Հիմնել Թիֆլիսի գրականագէտների փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւն։

6) Բանաձեւ Երզնկեանցի.—Ընկերութեան մէջ չընդունել այն ձեռնարկողներին, որոնց գործունէութիւնը կրում է կապիտալիստական բնաւորութիւն։

Առաջինը քուէարկվեց Գօտուայի բանաձևը, որը և ընդունվեց ահագին մեծամասնութեամբ ներկայ եղողների, ընդդէմ 4 ձայնի և մի քանի ձեռնպահների։ Միւս բանաձևերը քուէարկութեան չը դրվեցին, այլ քուէարկվեց միայն վերջինը, Երզնկեանցի բանաձևը, որ մերժվեց 15 ձայներով ընդդէմ 13-ի և 5 ձեռնպահների։

Սկզբունքով որոշելով հիմնել ընդհանուր ընկերութիւն գրականագէտների և ժուրնալիստների, ժողովը ընտրեց մի մասնաժողով,—բաղկացած հետևեալ անձերից պ. պ. Ղարիբի, Հ. Առաքելեան, Գօտուա, Շեստօվ, Քալանթար և Պճիկեան,—որին և յանձնեց մշակել ընկերութեան կանօնադրութեան նախագիծը և ներկայացնել յաջորդ ժողովին։

ԿՈՎԿԱՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ

—

Գ. Տօտոմեանը իր՝ ամսիս 7-ի 5-րդ և 6-րդ դասախօսութեան ընթացքում մանրա-[illegible]

[illegible] րի 7 տարին բոլորովին ձրի են աշխատել իրանց սպառողական խանութում։ Եւ որպէսզի ձրի ծառայողները հնարաւորութիւն ունենան ուրիշ գործ էլ անել իրանց ապրուստը հայթայթելու համար, որոշված է եղել սպառողական խանութը բանալ օրական մի քանի ժամ միայն։ Եօթ տարուց յետոյ այդ ընկերութեան անդամները առաջին անգամ դիվիդենտ են բաժանում իրանց մէջ, և դա փոքրիկ Ռոչդէլի բնակիչների համար մի չը տեսնված ու չը լսված նորութիւն է։ Բոլորը զարմանում, հետաքրքրվում են ու շատ-շատերը գնում, ընկերութեան անդամ դառնում։

Ռոչդէլի սպառողական կօօպերացիան բաւական ընդարձակվելուց յետոյ, ընկերութիւնը սկսում է և արդիւնաբերական հաստատութիւններ հիմնել։ Ընկերութիւնը նախ մի ջրաղաց է ձեռք բերում, յետոյ ջուլհականոց-գործարան է բացում, որի մէջ, ինչպէս և ընկերութեան միւս հիմնարկութիւնների մէջ, միշտ գործ է տրվում անգործ բանւորներին։ Ներկայումս Ռոչդէլի կօօպերացիան ունի 14 հազար անդամներ, մի քանի արդիւնաբերական ճիւղեր և 20 հատ խանութ։ Ընկերութեան այդ բոլոր հաստատութիւններն ու խանութները իրանց կից ունեն մի-մի շատ հարուստ ու ճոխ գրադարան, որոնցից օգտվում են ընկերութեան անդամները։ Պէտք է ասել, որ կօօպերացիան իր հաստատութիւններից ստացված եկամուտից $2 \, ^1/_2 \, ^0/_0$ միշտ հանում է իր լուսաւորութեան կամ կրթական պէտքերի համար։ Եկամուտի մի որոշ տոկոսն էլ գործ է դրվում հողեր գնելու և ընկերութեան անդամների բնակութեան համար տներ կառուցանելու վրա։ Այդ տներում բնակվողները հետզհետէ վճարում են տների վրա ծախսված գումարը և տունը իրանց սեփականութիւնն է դառնում, բայց այն պայմանով միայն, որ նրանք իրաւունք չունենան տունը մի ուրիշին ծախելու։

Ռոչդէլի կօօպերացիայի սկզբունքներից մէկն էլ այն է, որ նրանք 1) շատ աւելի գերադասում են համարում կօօպերացիայի անդամներին ծախել իրանց ապրանքը, քան ոչ-անդամներին. 2) այս վերջիններին ծախած դէպքում, փոխանակ նրանց էլ խանութի եկամուտից դիվիդենտ տալու, ինչպէս որ սովորաբար տրվում է բոլոր սպառողներին, նրանց հասանելիք դիվիդենտը բաժնեգնի (պայի) են վերածում և այդպիսով նրանց էլ մասնակից են դարձնում ձեռնարկութեանը. 3) խանութում մի տարվայ ընթացքում ապրանք չը գնող պայշչիկներին արտաքսում են ընկերութիւնից։

Շատ սխալ է այն կարծիքը,—ասաց պ. Տօտոմեանը,—թէ կօօպերատիվ ընկերութիւնները Անգլիայում շատ աւելի բարեյաջող հանգամանքների մէջ են գտնվել, քան ուրիշ երկիրներում, և իբր թէ հէնց այդ պատճառով են այնտեղ զարգացել կօօպերացիաները։ Թէ Ռոչդէլի և թէ նրանից յետոյ հիմնված կօօպերացիաները Անգլիայում ահագին դժուարութիւններով են կարողացել իրանց ճանապարհը հարթել. անգլիական բուրժուազիան երբէք չէր կարող հաշտ աչքով նայել այդ ընկերութիւնների վրա, և նա ամեն կերպ աշխատում էր իր օրէնքներով հազար ու մի խոչընդոտ ստեղծել նրանց համար։ Մինչև 60-ական թւականները կօօպերացիաները շատ ողորմելի դրութեան մէջ էին, այնպէս որ Ռօբերտ Օուէնը չը կարողացաւ իր մահից առաջ տեսնել իր փայփայած գաղափարների փայլուն իրագործութիւնը։ Նրա մահից առաջ—58 թւականին—երբ քահանան վերջին անգամ գալիս է նրա մօտ «մեղքերին թողութիւն տալու», առաջարկում է Օուէնին հրաժարվել իր քարոզած «ցնորամիտ» գաղափարներից, բայց նա պատասխանում է քահանային.

— Եթէ ես ժամանակից առաջ եմ ծնվել ու եթէ դեռ մարդիկ այն աստիճան չեն հասունացել, որ իմ քարոզածները հասկանան, այդ դեռ չէ նշանակում, թէ իմ քարոզած մտքերը սխալ են։

Կօօպերացիաների զարգանալուն թէ Անգլիայում և թէ Շօտլանդիայում մեծ զարկ են տուել քրիստոնէական-սօցիալիստները։ Բայց «քրիստոնէական սօցիալիստ» ասելով, չը պէտք է հասկանալ այնպիսիներին, որոնք ներկայումս այդ անուան տակ թագնվելով, ինչպէս օր. Աւստրիայում, ամենակատաղի անտի-սեմիտներ ու շօվինիստներ են ներկայանում։

Ապա, ցոյց տալու համար, թէ որ աստիճան զարգացել ու որպիսի ծաւալ են ընդունել կօօպերացիաները Անգլիայում ու Շօտլանդիայում, պ. Տօտոմեանը հետևեալ ստատիստիքական տեղեկութիւնները հաղորդեց.

1905 թւականին սպառողական ընկերութիւնների անդամների թիւը այդ երկիրներում հասնում էր 2,153,185-ի։ Նրանց բաժնեգների կապիտալը հաւասար էր 26,077,174 ֆունտ ստերլինգի (մէկ ֆունտ ստերլինգը մեր փողով 10 րուբլի է), պահեստի ֆոնդը հաւասար էր 1,488,584 ֆունտ ստերլինգի։ Այդ կօօպերացիաների անշարժ կայքը գնահատվում էր 11,216,003 ֆունտ ստերլինգ։ 1905 թւականի ընթացքում շրջանառութեան մէջ եղած կապիտալը եղել է 61,086,991 ֆունտ ստերլինգ. այդ մի տարվայ մէջ զուտ արդիւնք մնացել է 9,559,238 [illegible] համար—39,084 ֆունտ ստերլինգ։ Կօօպերացիաների առևտրական հաստատութիւնների մէջ աշխատող բանւորների ու ծառայողների թիւը եղել է 53,256, իսկ արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնների մէջ աշխատողների թիւը—19,456։ 1905 թւականին այդ բոլոր ծառայողներն ու բանւորները ստացել են իբրև օրավարձ 2,990,697 ֆունտ ստերլինգ, և իբրև դիվիդենտ—45,073 ֆունտ ստերլինգ։

Կօօպերացիաները ունեն հացագործարաններ, սպանդանոցներ, կօշիկի, հագուստեղէնի, ատաղձագործի արհեստանոցներ, ջրաղացներ, ներկարարութեան, կառքեր շինող արհեստանոցներ, ծխախոտի գործարաններ և, վերջապէս, կլայեկից ամաններ շինող մի գործարան։ Մեծ Բրիտանիայում եղած բոլոր 793 կօօպերացիաներից միմիայն 30-ն են թոյլ տալիս իրանց խանութներում տաք խմիչքներ վաճառելու։

Կօօպերացիաները Անգլիայում առհասարակ իրանց հեռու են պահում քաղաքական պայքարներից, բայց գործադուլներ եղած ժամանակ՝ նրանք անուղղակի կերպով բաւականին մեծ օգնութիւն են հասցնում գործադուլ անող բանւորներին և այդպիսով հեշտացնում աշխատանքի կռիւը ընդդէմ կապիտալի։ Այդ անուղղակի օգնութիւնը լինում է այն ձևով, որ սպառողական խանութները կամ ձրի և կամ ապառիկ մթերքներ ու զանազան ապրանքներ են բաց թողնում գործադուլ անող բանւորների ընտանիքներին, իսկ այդ օգնութիւնից, ի հարկէ, օգտվում են և իրանք բանւորները։

Ռեպօրտեօր

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԼՈՒԲ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

—

Թիֆլիսում բացվում է նոր ակումբ, կամ նոր կլուբ։

Նա պէտք է կրի Հասարակական կլուբ անունը։

Անդամավճարն է 5 րուբլի տարեկան, իսկ հիւրերը կը վճարեն մուտքի համար 20 կօպէկ։

Հասարակական կլուբի նպատակն է հնարաւորութիւն տալ իր անդամներին մտքի փոխանակութիւն ունենալ հասարակական-կուլտուրական խնդիրների հողի վրա և խելացի զուարճութիւններ տալ նրանց։

Կլուբը մտադիր է կազմել գրական, երաժշտական երեկոյթներ և ցերեկոյթներ, համերգներ, ներկայացումներ, դասախօսութիւններ, զեկուցումներ և դասընթացքներ, հիմնել գրադարան և ունենալ հրատարակչական գործունէութիւն մամուլի սեփական օրգանով։

Կիրակի օր կայացաւ կլուբի գաղափարին համակրողների հիմնադիր ժողովը։

Հաւաքվել էր մինչև 90 հոգի։

Մտքի փոխանակութիւնից յետոյ, որ պարզեց ապագայ կլուբի գործունէութեան բնաւորութիւնը, կատարվեց աւագների ընտրութիւն։

Քուէարկութիւնը տուեց հետևեալ արդիւնքը։

Ընտրվեցին՝ իշխան Գ. Թումանեան, Ա. Քալանթար, Իւ. Սեմիոնօվ, Մ. Վեզիլօվզօրօվ, Ա. Ֆիշեր, Գ. Շահբուդաղեան, Պ. Դօլուխանեան, Վ. Ծովեանեան, Վ. Սօկօլօվ, Սօկօլօվա, Շահբազեան, կանդիդատներ՝ Նեպրինցօվ, Տիմօֆէև, Խէդդեկէլ, Փիրումեան։

Այս շաբաթ կը կայանայ աւագների ժողովը նախնական կարգադրութիւններ անելու նպատակով։

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

—

Կիրակի, մարտի 9-ին, արքունական թատրօնում հայոց դրամատիկական ընկերութեան դերասանական խումբը ներկայացրեց Թիֆլիսում առաջին անգամ Լ. Մանուէլեանի պատմական դրամա՝ Տիգրանուհին։

Գլխաւոր հերոսուհու՝ Տիգրանուհու դերը տիկին Մայսուրեան կատարեց գեղեցիկ և ցոյց տուեց, որ նրա ձիրքը և տաղանդը հետզհետէ կատարելագործվում է։ Վատ չը խաղաց և Վանշիրը Տիգրան թագաւորի դերը։ Ըստ սովորութեան մի քանի դերասաններ չը գիտէին իրանց դերերը։

Գալով դրամային, պէտք է ասել, որ նա ունի պատմական լաւ դրամայի բոլոր յատկութիւնները, թէև կարօտ է դեռ բաւական մշակութեան։ Կարելի է ասել, որ մեր բոլոր պատմական դրամաների մէջ ամենայաջողվածն է։

Հասարակութեան սակաւութիւնը մենք բացատրում ենք նրանով, որ այդ օր երկու ուրիշ հայոց ներկայացումներ կային։ Դրամատիկական ընկերութեան վարչութիւնը պէտք է որ առաջին անգամ արքունական թատրօնում տրվող ներկայացումը կապած լինէր մի որևէ գործի հետ, օրինակ՝ պէտք է հէնց այդ ներկայացումը տրվէր յօգուտ Պետրոսեանի ընտանիքի, և այն ժամանակ, համոզված ենք, թատրօնը լիքը կը լինէր։

Հետևեալ հայոց ներկայացումը արքունական թատրօնում պէտք է կայանայ հինգշաբթի, մարտի 13-ին, և պէտք է խաղացվի «Պարոն կառավարիչ» կօմէդիան յօգուտ հանգուցեալ դերասան Պետրոսեանի ընտանիքի։ Յոյս ունենք, որ այդ անգամ թատրօնը [illegible]

Ա.

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ

—

Կահիրէ, 6 մարտի (ն. տ.)

Հազիւ մի քանի անգամ Արփիարի հետ տեսնվելու բաղդն եմ ունեցել։

Նրա դողդոջուն և յամրընթաց քայլերը, որոնք մատնում էին ժամանակից առաջ ծերացած լինելու իր գաղտնիքը, կարծես ըմբոստանալ էին փորձում այն մեծ ու զօրաւոր գանգի դէմ, որ ամբողջովին ուղեղ էր, գաղափարների շեղջակոյտ, ուր դրական մեծամասնութեան հետ խառնված էր և բացասական փոքրամասնութիւնը։ Նրա գլուխը հարուստ յիշատակարան էր ազգային և քաղաքական կեանքի և ընտիր հաւաքածու՝ մի քառորդ դարի ընկերական կեանքի։

Իր խորաթափանց միտքը իրերն, անձերն ու անցքերը իրանց իսկական պատկերով, մեծութեամբ ու ծաւալով տեսնելու, չափելու և նրանց հետևանքները գուշակելու բնածին և արտակարգ ընդունակութեամբ օժտված էր, և այս էր պատճառը, որ ազգային, քաղաքական և ընկերական խնդիրների մասին գրած իր յօդուածները մեծ ախորժակով և կատարեալ հետաքրքրութեամբ կարդացվում էին ինչպէս իր համախոհների, նոյնպէս և հակառակորդների կողմից։

Կրթված հայր Ալիշանի հայրենաշունչ ոգով, սնված ֆրանսիական ազատամիտ գրականութեամբ, քսան տարեկան հասակից սկսած ինքն իրան նուիրած է հասարակական կեանքի։

Իբրև Վասպուրականի վարժապետանոցի սաներից մէկը՝ պարտք եմ համարում յայտնել հրապարակով իմ խորին վիշտն ու կսկիծը, նմանապէս և երախտագիտական զգացումներս մեծանուն հրապարակագրի, տաղանդաւոր գրագէտի, «Արարատեան» ընկերութեան հիմնադրի անդարմանի կորստեան առիթով և արտայայտել խորին զգուանքս ու զայրոյթս դէպի ազգասպան ոճրագործի խմբակը, որ հայութեան մէջ սպանում է երկու կենսական ոյժերը—մարդ ու դրամ—և հայի անունը արատաւորում է քաղաքակիրթ մարդկութեան առաջ։

Գ. Պէօզեկեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Վաղարշապատ, 8 մարտի

Մի տարուց աւելի է, ինչ Վաղարշապատում գոյութիւն ունի գրադարան-ընթերցարան. պէտք է ասած՝ գրադարանի անունով ստացվում են Կովկասում հրատարակվող բոլոր լրագիրը, բացի դրանից ահագին քանակութեամբ գրքեր կան, սակայն ցաւօք սրտի պէտք է արձանագրել, որ այդ գրքերը չեն տրվում խնդրողներին, որովհետև մինչև այժմ դեռ չէ հաստատվել գրադարանի կանօնադրութիւնը։

Անցեալ տարի, Նահանգապետին ուղարկվելիք խնդիրը և կանօնադրութիւնը պատրաստված էր, մնում էր միայն մի քանի ստորագրութիւն ևս աւելացնել և ուղարկել Նահանգապետին, բայց գրադարանի ժամանակաւոր վարչութեան շնորհիւ այնքան պահվեց, որ նոյնիսկ թուղթն էլ հնացաւ, այնպէս որ կարիք եղաւ այս տարի նորից պատրաստել և ուղարկել Նահանգապետին ի հաստատութիւն, բայց մինչև այժմ այդ էլ չէ ուղարկված։

Անհասարակ գործի գլուխ անցած անձնաւորութիւնները պէտք է աշխատեն իրագործել իրանց վրա դրված պարտականութիւնը և չը թողնել երեսի վրա ընկած։

Գրադարանի մի պակասութիւնն էլ այն է, որ որոշված ժամերին չէ բացվում, որ և տեղիք է տալիս դժգոհութեան։

Սպասենք և տեսնենք, թէ Վաղարշապատի գրադարան-ընթերցարանի ժամանակաւոր վարչութիւնը երբ է մտնելու ակտիվ գործունէութեան մէջ։

Թունիկ

—

Սամսրղանդ, 3 մարտի

Մարտի 2-ին մեր ծխական համայնքն ունեցաւ երրորդ ժողովը, որ զբաղվեց դպրոցական սեփական շէնք կառուցանելու խորհրդակցութեամբ։ Ժողովը միաձայն որոշեց այս տարվանից կառուցանել այդ կարևոր շինութիւնը՝ աղօթատան կից ընկած ընդարձակ ազատ հողի վրա։ Շինութեան ծախսը, որ առնուազն պահանջում է մօտ 10,000 ր., հաւանականօրէն շատ շուտ կը հաւաքվի։ Կաթողիկոսի թաղման օրը՝ տեղիս ծխականներից մի քանի հոգի արդէն այդ նպատակով մինչև 2000 ր. նուիրել են, մնացածն էլ մասամբ մեզանում կը հաւաքվի, մասամբ էլ մեր շրջակայքից։

Ծխական

—

Նուխի, 10 փետրվարի

Շնորհիւ Կովկասի նախկին կառավարչապետ Գօլիցինի գծած քաղաքական միտումների՝ փակվեցին հայոց դպրոցները, որին փութալէս հետևեցին մի շարք գործողութիւններ, որոնց մասին լրագրութեան մէջ գրվեց խիստ քօղարկված և սահմանափակ ծաւալով։

Հայոց դպրոցների փակումից անմիջապէս յետոյ գաւառներն ընկան ռուս տեսուչները ու պաշտօնեաները և զանազան միջոցներով պետական դպրոցի հիմնարկութիւն-[illegible]

[illegible] նպաստելու փաստերը շատ են. բերենք մի օրինակ. տեսուչ Եմիլեանօվը մի Թուրք պրիստաւի հետ ընդունեց Հաւարիկի հայոց եկեղ. ծխ. դպրոցի գոյքերը. դպրոցը եկեղեցու բակում շինված լինելու պատրուակով գրաւվեց այդ բակի մեծ մասը. և երբ գիւղացիք չէին համաձայնվում պահանջվող ծանր վճարը համախօսականով պարտաւորվել, տեղի ունեցաւ հայհոյանք, 60—70 տարեկան ծերունիներին կալանաւորեցին, ոտքով Նուխի ուղարկեցին, 80-ամեայ Ղազարին «բունտօվշչիկ» անուանելով արձանագրութիւն կազմեցին և չը հեռացան գիւղից, մինչև որ իրանց ցանկացած համախօսականը ձեռք չը բերեցին, և այլն։

Այդ ձևի դպրոցներ հիմնարկելով չը վերջացաւ դպրոցական խնդիրը. շուտով Նուխու գաւառը լցվեց Տերեկի և Կուբանի շրջանից ռուս ուսուցիչներով և ուսուցչուհիներով, որոնք, չը տիրապետելով տեղական լեզուներին, ոչ մի զարկ չը տուին առաջադիմութեան և դեռ ուսուցչին ոչ վայելուչ իրանց կենցաղավարութեամբ հասարակութեան հակակրանքին արժանացան. նրանք, տեսնելով որ իրանց վճարով բացված դպրոցը լոկ անունով է պատկանում իրանց, որ իրանք լոկ անունով են տիրապետում այդ հիմնարկութեան, երեսները դարձրին նրանից. և այնուհետև ուսուցիչները կանօնաւոր են պարապում թէ ոչ, ուսուցիչները իրանց քաղաքավարութեան պատշաճ սահմանից անցնում են թէ ոչ՝ չէր հետաքրքրում հասարակութեան, այնտեղ բազմած ռուս և սակաւ բացառութեամբ հայ նշանակվի չինօվնիկ ուսուցիչների պաշտօնական վերաբերումներից և յարաբերութիւններից վիրաւորվելով, մանաւանդ որ իրանց բողոքները լսելի չէին լինում։

Տարէնը մի անգամ, նոյնիսկ երկու տարէնը մի անգամ բավիլիայի եկող տեսչին ճանապարհ դնելուց յետոյ, այդ ուսուցիչները ազատ տէր և անկախ իշխան էին համարում իրանց. ամիսներ բացակայելը, պարապելու ոչ տրամադիր լինելու պատճառաբանութիւնները կարմիր թելի նման անցնում են Նուխու գաւառի դպրոցական տասնամեայ պատմութեան շրջանով. փաստերը բազմաթիւ են։

Արդ՝ երբ բարձրագոյն հրամանով վերստին բացվելու իրաւունք է տրվում հայոց եկեղեցական ծխ. դպրոցներին, Նուխու գաւառի դպրոցական կեանքը ներկայացնում է մի այսպիսի խճճված քաօսական պատկեր։

ա) Դիրեկցիայի գրաւած դպրոցներից շատերի գոյքերը, ինչպէս օրինակ Հաւարիկի, Ղայաբաշու, Բէկլարքենդի, Սեօգիւթլուի և այլոց, դեռ յետ չեն տրված վարչութեան և լռութեան տալով ցայսօր դասաւանդում են ռուս և հայ ուսուցիչներ դիրեկցիայի ղեկավարութեամբ։

բ) Այդ առիթով ժողովրդի տուած բողոքները անլսելի են մնում և դեռ հասարակութեան անելանելի վիճակում կացուցանելու համար՝ խստիւ պահանջում են դպրոցի մնացած ապառիկները, թէպէտ այդ ապառիկների մեծ մասը մնացել է այն ժամանակից, երբ դեռ դպրոցը գոյութիւն չունէր և ուսուցիչ չը կար. ինչպէս օրինակ՝ Հաւարիկի դպրոցը գոյութիւն ունենալուց դադարել է 1905 թ. մայիսից և այնուհետև ուսուցիչ չէ ունեցել. բայց ժողովրդի բողոքի պատասխանը լինում է 1905, 1906, 1907 թւականների մօտ 3000 ր. ապառիկների պահանջը, ինչպէս և Ղայաբաշեցիներից պահանջում են մօտ 5000 ր. և այլն։

գ) Հասարակութեան բողոքին պատճառաբանում են, որ հասարակութիւնները իրանց տուած համախօսականի զօրութեամբ՝ պէտք է վճարեն յանձնառու եղած գումարը, իսկ բացի դրանից հայ դպրոցի բացման դէմ ոչինչ չունեն ասելու, մինչդեռ այդ համախօսականները կազմվել են հայ դպրոցների փակման օրը շնորհիւ զանազան ճնշումների. այսպէս օրինակ Քեանդակ գիւղը ստիպված պիտի վճարէ գոյութիւն չունեցող դպրոցի համար 130 ր., մինչդեռ քեանդակեցի մի քանի բանիմաց անձանց շնորհիւ 200 ր. վճարով միայն Բագուի կուլտուրական միութիւնը այսօր բացել է մի դպրոց թեմական դպրոցաւարտ ուսուցչով։ Նոյնը կարելի է ասել և Չայքենդցոց համար, որոնց խնդիրը, թէ Ղայաբաշու դպրոցին նպաստ տալով իրանց մանուկները ոչինչ չեն շահվում գիւղի հեռաւորութեան պատճառով, մնում է անհետևանք. հետևապէս խեղճ չայքենդցիք, որոնց այս տարվայ հացը և սերմը բաց է թողնվել գանձատնից, ինչ միջոցներով օգնեն Ղայաբաշու դպրոցին, որ իրանցից շատ հեռու է և մի շահ չունի իրանց, և բանան եկ.-ծխ. դպրոց, և այլն։

դ) Պաշտօնական անձինք աւելի գունաւոր պատասխան ունեն պատրաստած. «Միևնոյն է մեզ համար՝ շահ ունենք թէ ոչ. դուք ձեր տուած համախօսականով կը վճարէք յանձնառու եղած գումարը, և մեր ուսուցիչը պիտի նստէ այնտեղ, հոգ չէ՝ աշակերտ կայ թէ ոչ»։ Այդպիսի օրինակներ նոյն իսկ հազւագիւտ չեն. օրինակ Կոխմուխի Թուրք համայնքը երկու տարի է և ոչ մի աշակերտ չէ ուղարկում դպրոցը սովորելու, սակայն ուսուցիչը սեպտեմբերից նստելով դպրոցում անխափան ստանում է իր ռոճիկը։

[illegible]

լսելի չեն լինում. Ներկայ անտեսական աննպաստ պայմաններին ենթակայ գիւղացին անկարող է՛ մտրակի ոյժով դպրոցի վճար տալ և՛ իր սրտին մօտիկ դպրոց պահել կամաւոր նուէրներով։ Ո՞վ պէտք է անգլուխ, օրէնքին անգիտակ, անձեռնհաս բայց ուսումնածարաւ գիւղացոց օգնութեան հասնի այս խնդրում, քանի որ գիւղի քահանան «չափաբերական» գրել չը գիտէ։

Ըստ իս՝ անշուշտ թեմական տեսուչը, որի վրա պիտի ծանրանայ այս կենսական խնդրի ձեռնարկումը, ծրագրած օրէնքների հիման վրա։

Սահակ ք. Տէր-Պօղոսեանց

ԿԵԱՆՔԸ ԳԱՒԱՌՈՒՄ

I

Ջիվանշիր, 20 փետրվարի

Հացի մեծ պակասութիւն է զգացվում գաւառում։ Քիչ ու միչ եղածն էլ սարսափելի թանգ է ծախվում։ Գաւառում կեանքը մեռած է... այնտեղ թշուառութիւնն է տիրում, իշխում։ Խճուղիներից, երկաթուղիներից, շուկաներից հեռու գաւառի խորքը տառապում է... ճգնաժամի մէջ է... Գաւառացի չուները տարէ-ցտարի պարտքերի տակ ծանրաբեռնվում է. անցեալ տարի նա իբրև փոխատութիւն կառավարութիւնից փողի նպաստ ստացաւ՝ հաց և սերմացու ձեռք բերելու համար, և առանց վերադարձնելու այդ փոխատութիւնը, նա այսօր նորից է ձեռք մեկնում, նորից փոխատութիւն խնդրում։ Արդեօք լինելո՞ւ է ժամանակ, երբ գաւառացին կարողանայ ինքը իրանով ապրել... Տուէք գաւառացուն հող, տուէք նրան կուլտուրական գործիքներ, տուէք նրան ուսումնարաններ, շտեմարաններ, դեղատներ, բժիշկներ։ Գիւղացին հողազուրկ է. նա օրից օր պրօլետարիստ է դառնում։ Նա ճարահատեալ, ամեն բանից ճարը կտրած, մէկ էլ ուզում է քրէհատութեամբ պարապվել, դժբաղդաբար այդ դէպքումն էլ ճանապարհներն է նրա համար կապ. տգէտ հարևան թուրքը նրան սպանում, մերթում է, իսկ եթէ զինված է ճանապարհ գնում՝ ինքնապաշտպանութեան համար, այն ժամանակ էլ կառավարութիւնն է պատժում նրան... Կացինը կամ ցակատը ձեռքին անտառն է գնում, անտառապահն էլ նրա ցակատը կամ կացինն է խլում... Գիւղացին ներկայումս նման է ոտները շղթայած ոճրագործի. նրան արգելում են շարժվելու։ Սակայն պէտք է նկատել, որ նրանից ցակատը ու կացինը խլում են ոչ թէ ինչպէս մեղաւորից, այլ օգտվելով նրա խղճուկ ու տգէտ լինելուց՝ կեղեքում են նրան... նրանից «քըթած» պահանջելու համար...

II

Գանձասարի մօտ գտնվող վանքերը, համաձայն իրանց «ուստաւնայա գրամօտայի», իրաւունք ունեն իրանց շրջապատող վանքապատկան անտառից թէ այրելու և թէ իրանց շինութիւնների համար օգտվելու ձրիաբար։ Սակայն յիշեալ կալուածների կառավարչի օգնականը դրան էլ է արգելում։ Վանքապատկան կալուածների կառավարիչը վաղուց է վայելում բոլորի համակրանքը, իսկ իր օգնականը, ինչպէս նախկին ոստիկան... սովոր է ճնշելու դըժբաղդներին, կացիններ, ցակատներ խլելով անմեղ խեղճերից... Գաւառացին անպաշտպան է, գաւառացին չէ կարողանում պաշտպանել իր իրաւունքները... Միայն Վանք գիւղում աչքի է ընկնում մի ժողովրդասէր, ժողովրդական, ճշմարտասէր, ժողովրդի շահերը պաշտպանող ու խելացի անձնաւորութիւն. դա Սողոմոն Ղազարեանցն է։ Նա է, որ վայելում է Խաչէն ձորակի ժողովրդի համակրանքը։ Շատ անգամ են ուզել նրան շինական տանուտէր ընտրելու, սակայն, տարաբաղդաբար, նա չէ համաձայնվել։ Նա արդարութիւնը ձեռքից բաց չը թողնելու համար, ի նկատի չէ ունենում հացի խնդիրը։ Ինքը յիշեալ կալուածներում ծառայութեան մէջ գտնվելով, սկսում է հակաճառել յիշեալ կառավարչի օգնականին, պաշտպանելով ժողովրդի շահերը։ Նա յայտնում է յիշեալ օգնականին, որ ինքը պատրաստ է թողնելու իր ծառայութիւնը՝ ժողովրդի իրաւունքները ոտքի տակ չը ձգելու համար... «Հա՛, ես չեմ իմացել, թէ դու և ժողովրդի վաքիլ ես և վանքապատկան կալուածներում ծառայող»,—ասում է նրան, Ս. Ղազարեանցին, կառավարչի օգնականը։ Մեր գաւառներում շատ քիչ մարդիկ կան, որոնք կարողանում են իրանց իրաւունքները պաշտպանել, իսկ մեծամասնութիւնը ոչխարներ են, տգէտ են։ Սակայն չը պէտք է օգտվել նրանց տգիտութիւնից։ Նրանց հետ պէտք է արդարութեամբ ու սիրալիր վարվել, մինչև նրանց ինքնագիտակցութեան գալը։

**

ԲԱԳՈՒԻ ԴԷՊՔԵՐԻՑ

Բագու, 5 մարտի

Երկուշաբթի օրը, ամսիս 3-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, երբ երկաթուղու կայարանից դրամ էին տեղափոխում գանձատուն, անյայտ անձնաւորութիւններ ռումբ նետեցին Տելեֆոննայա փողոցում։

Դրամը փոխադրում էին հանրակառքի վրա ամրացած երկաթէ արկղի մէջ, և բացի այդ՝ հանրակառքը երկաթուղային վարչութեան սեփականութիւնն էր, որին ուղեկցում էին բացի դրամատարից նաև երեք զինուորներ։

Առաջին ռումբը չը պայթեց, որից յետոյ մի կողմից համազարկ բացվեց մաուզէր սիստեմի ատրճանակներից, ապա և նետվեց երկրորդ ռումբը, որը սոսկալի պայթում առաջացնելով ջարդեց թէ տների և թէ խանութների ապակիները։

Տելեֆոննայա փողոցում, լինելով բազմամարդ և վերջերումս էլ առևտրի կենտրոն, անհագին իրարանցում առաջացաւ։ Մի կողմից մարդկանց, կանանց և աշակերտների փախուստը, միւս կողմից կառքերը, երրորդ կողմից փակվող խանութների դռների ձայները շփոթութիւնը կատարեալ դարձրին։ Երբ րօպէական խառնակութիւնները անցան, պարզվեց, որ կառապան հայ երիտասարդի մարմինը մի քանի մասերի է բաժանվել, այնպէս որ մսի կտորները փողոցի այս ու այն անկիւնից էին հաւաքում։

Մերձիմահ վիրաւորվել էր մի զինուոր, թեթև՝ մի այլ զինուոր։ Սպանվեց մի խեղճ մշակ։

Այդ իրարանցման ժամանակ հանրակառքի ձիաները սրարշաւ դիմեցին փախուստի՝ դրամը (22,500 ր.) հասցնելով գանձարան։

Կողմնակի մարդկանցից զոհեր չեղան, որը այսպիսի մի թաղում անսպասելի էր։

—

Նոյն օրը, ժամը 4-ին, անսպասելի կերպով հրացանաձգութիւն սկսվեց Թուրքական բազարի մօտ։ Կրակվեց 100—150 անգամ։ Ասում են՝ իբր թէ մարդկային զոհեր չը կան։

Այդ հրացանաձգութեան պատճառները որքան էլ խորհրդաւոր լինեն, նոյնչափ էլ գաղտնի են պահվում։ Շատերը ասում են, իբր թէ երեք ռուսներ, որոնք պատկանում են իսկական ռուս մարդկանց միութեան, կուշտ ուտել ու խմելուց յետոյ վէճի են բռնվել թուրքերի հետ, և այլն։ Իսկ ոմանք ասում են, թէ յիշեալ երեք ռուսները հարբած լինելով՝ քաղաքապահ ոստիկանները աշխատել են հեռացնել մարդկանց միջից, բայց ռուսները բաց ատրճանակներով սպառնացել են ոստիկաններին։ Երբ վերջիններս մօտեցել են խլելու, միւս կողմից էլ հեծեալ պահակներն են երևացել, ռուսները կրակելով փախել մտել են իսկական ռուս մարդկանց ընկերութեան գրասենեակը։ Ոստիկանութիւնը և պահակները սկսել են նոյնպէս կրակով պատասխանել, որի հետևանքով հինգ երկար րօպէներ գնդակաձգութիւն տեղի ունեցաւ։

Վերջերումս իսկական ռուս մարդկանց և թուրքերի միջև (բագուեցի թուրքերի) մի տեսակ ատելութիւն է նշմարվում, որի պատճառը այն շինութիւնն է, որ շինված է թուրքաց գերեզմանատանը և ուր թուրքերը խանութներ չը վարձելով՝ ռուսներն են վարձում, և իսկական ռուս մարդկանց գրասենեակը գտնվում է այդ շինութեան մէջ։

—

Այսօր, մարտի 5 ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, յայտնի միլիօնատէր Մուսա Նաղիեվը երկու թուրք ղոչիների ձեռամբ 15,000 րուբ. դրամ էր ուղարկում Բալախանի՝ նաւթահանքի ծառայողներին ռոճիկ բաժանելու համար։ Կառքը Տելեֆոննայա փող. հասնելուն պէս մի քանի անյայտ երիտասարդներ յարձակվում են կառքի վրա, կառքը կանգնեցնում ու մաուզէր ատրճանակներից սկսում են գնդակներ արձակել։ Դրամատար թուրքերը, դրութիւնը կրիտիքական գտնելով, նոյնպէս մաուզէրներով զինված, դրամը չամադանի հետ միասին շպրտում են գետին ու փախչելով մտնում են մի հայի խանութ։ Կառապանն էլ հայ է լինում։ Երբ յարձակվողները ուզում են չամադանը վերցնել, որը բաւական ծանր է լինում սև ու սպիտակ դրամով, յանկարծ փողոցի մի անկիւնից մի քանի կօզակներ հրացանները պատրաստ բռնած, ձիաների վրա, յարձակվում են կողոպտողների վրա, որոնք դրամը փողոցի կենտրոնում թողնելով դիմում են փախուստի։ Դրամը անվտանգ հասնում է տիրոջը։ Մարդկային զոհեր չը կան։

Պէտք է նկատել, որ վերջին ժամանակներս թուրք ղոչիները սկսել են այս ու այն հարուստի դրամը փոխադրել։

Ս. Գարադաշ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Կիրակի, մարտի 9-ին, Թիֆլիսի Քաշվէթի եկեղեցում կատարվեց հանգուցեալ ռուս գիտնական Ա. Զուպրօվի հոգեհանգիստը, որին ներկայ էին հասարակական հիմնարկութիւնների և մամուլի ներկայացուցիչներ։

◆ Կիրակի, ցերեկվայ ժամը 12-ին, վրաց գիւղատնտեսական բանկի շինութեան մէջ, կայացաւ վրաց մէջ գրագիտութիւն տարածող ընկերութեան ընդհանուր ժողովը, որին ներկայ էին 120 հոգի։ Նախագահում էր վարչութեան նախագահ Կարիճաշվիլի։ Կրքոտ վիճաբանութիւններ յարուցեց այն առաջարկութիւնը, որ ժողովին մասնակցեն նաև նոր անդամ գրվողները, թւով 340 մարդ։ Ձայների առաւելութեամբ հարցը լուծվեց բացասական մտքով։ Ապա կատարվեցին ընկերութեան վարչութեան անդամների ընտրութիւնները։ Ընտրվեցին նախագահ՝ գեներալ Կազբէկ, անդամներ՝ Ռցխիլաձէ, Ս. Պիրցխալօվա, Ֆ. Գօգիչայվիլի, Ս. Սուրգուլաձէ, Լ. Բոցվաձէ, Դ. Կարիճաշվիլի, Գ. Ջղանօվիչ, Գ. Լասխիշվիլի, Ա. Մդիվանի, Եա. Գուլաձէ և Ա. Կիպշիձէ։ Թեկնածուներ ընտրվեցին՝ Ա. Արտազիանի, Տ. Խմիատաշվիլի և Ճավճավաձէ։ Վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամներ ընտրվեցին՝ Ա. Միկաբերիձէ, Շ. Դիդաբերով և Ա. Գուլաձէ։ Վերջում գաւառական բաժանմունքներ բանալու խնդրով զբաղվելու համար մի յատուկ մասնաժողով ընտրվեց, որի մէջ մտան՝ Կ. Աբաշիձէ, Ի. Ջուրաբաշվիլի, Ի. Գոմարտէլի, Ի. Բարատով և Ս. Իաշվիլի։

◆ Շաբաթ և կիրակի Նախալօվկայում տեղի ունեցան ուժեղ խուզարկութիւններ։ Ձերբակալված են մի քանի հոգի։

◆ «Արարատ» ամսագրի փետրվարի համարում կարդում ենք, որ սինօդը պատուիրել է Երևանի առաջնորդին հրաւիրել Գէորգ Գէորգեանի ժառանգներին յանձնել էջմիածնին այն 100,000 րուբլու բանկային տոմսերը, որ հանգուցեալ Մկրտիչ կաթողիկոսը յանձնել է նրան իբրև աւանդ, հատուցանելով նաև տոկոսիքը։ Եւ կային մարդիկ, որոնք ասում էին, թէ Խրիմեան ծախսելու անգամ փող չունէր...

◆ Ասխաբադից պ. Խոսրով Յարութիւնեանցը, ուղարկելով մեզ 10 րուբլի, խնդրում է մի համար «Մշակ» իր կողմից ուղարկել նուէր Շուշու գաւառի Հաղարձի գիւղի հայոց եկեղեցական-ծխական դըպրոցին։

◆ Թիֆլիս է եկել թուրք դերասան Արաբլինսկու խումբը, որ մօտ օրերս երկու ներկայացում է տալու թուրքերէն լեզուով։

◆ Թիֆլիսի 3-րդ քաղաքամասի ոստիկանութիւնը կիրակի օրը շուկայում ոչընչացրել է հինգ պուդից աւելի անպէտք ձուկ և վաճառողների վերաբերութեամբ արձանագրութիւններ կազմել։

◆ Մարտի 8-ին Թիֆլիսի նահանգապետը, քաղաքացիական մասի անսամաբոյժ Զօլօտարեօվը, նահանգական անսամաբոյժ Տիմօֆէեվը, քաղաքային վարչութեան անդամներ՝ բժ. Խատիսեան և իշխ. Ն. Արղութեան, քննեցին քաղաքային սպանդանոցը և գտան նրան անբաւարար դրութեան մէջ։

◆ Վերջերս Թիֆլիսի 10-րդ քաղաքամասի բնակիչներից շատերը, «Кавк.» լրագրի ասելով, սպառնական նամակներ են ստանում փողի պահանջով։ Դրամաշորթներից առայժմ ոչ ոք ձերբակալված չէ։

◆ Թիֆլիսի քաղ. վարչութեան անդամութեան համար իբրև թեկնածուներ առաջարկված են Ն. Արղութեան, Մ. Աթաբէգեան և Յ. Խունունց։ Երեքն էլ քուէարկվելու են։

◆ Մարտի 8-ին, Թիֆ. բեռնակիր սայլերի և կառքերի աւագ ընտրվել է Յովհաննիսեանը, որ նոյն պաշտօնը վարում էր և անցեալ տարի։

◆ Գիւղատնտես Սահակեանը արդէն մեկնել է Գանձակ մորեխի դէմ կռիւը կազմակերպելու համար։ Ինչպէս այդ քաղաքում, այնպէս և նահանգի միւս տեղերում Սահակեանը մտադիր է մի շարք դասախօսութիւններ կարդալ մորեխի մասին։ Մորեխը ոչնչացնելու աշխատանքները կը սկսվեն ապրիլի 1-ից։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Մարտի 8-ին, երեկոյեան ժամը 7 և կէսին, Բուժէյնի մէյդանում գտնվող պանդոկում Արշակ Լալայեանցի և Արշակ Դանիէլեանի միջև վէճ է ծագել, որի ժամանակ վերջինը Լալայեանցին թեթև կերպով մէջքից վիրաւորել է։

◆ Մարտի 7-ին, երեկոյեան ժամը 10-ին, Մէյդանսկի հրապարակում գօրօդօվօյները ձերբակալել են կառքով անցնող Վասիլիյ Կօնօնենկօյին, որը հետը տանելիս է եղել Վրաստանի էկզարխի դիւանատան արխիվից գողացված զանազան գործեր։ Կօնօնենկօն խոստովանել է իր գողութիւնը։ Քննութիւն է կատարվում։

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

(Բագուի լրագիրներից)

◆ Բժշկա-սանիտարական բիւրօյի կառավարիչ բժ. Պլօշկօն ներկայումս եռանդուն կերպով զբաղված է քաղաքը սանիտարական տեսակէտից կարգի բերելու հարցով, որովհետև առաջիկայ տաք եղանակը սպառնում է զարգացնել զանազան վարակիչ հիւանդութիւններ, անգամ խօլերա առաջ բերել։

◆ Մարտի 7-ին ձիաքարշը կրկին գործադուլ արեց։ Պատճառը հետևեալն է. մարտի 5-ին, ցերեկով, ձիաքարշի վարչութեան նախագահ Ունանօվը, վերադառնալով քաղաքից, ձիաքարշ նստեց և տեսաւ չաշխատող կօնդուկտոր Իվանեանին կանգնած վագօնի ետևում և մի ինչ-որ տիկնոջ հետ զրուցելիս։ Նախագահը նկատեց Իվանեանին, որ անյարմար է առանց տոմսակի ձիաքարշով զբօսնել, իսկ եթէ նա կամենում է անցնել, նա պարտաւոր է կանգնել վագօնի առաջին մասում։ Դրանից յետոյ կօնդուկտորը վճարելով 5 կ. գնեց տոմսակ, չը ցանկանալով կանգնել առաջին մասում. իսկ իր կողմից նկատեց նախագահին, որ նա էլ պէտք է տոմսակ ունենայ։ Այդ նկատողութեան համար կօնդուկտորը հեռացվեց ծառայութիւնից 15 օր։ Լսելով այդ մասին, ծառայողները մարտի 7-ից աշխատանքի չը կպան, և մի պատգամաւորութիւն ուղարկեցին նախագահի մօտ, պահանջելով անյապաղ վերընդունել Իվանեանին։ Նկատի առնելով, որ նախագահը խոստացաւ քննել այդ հարցը միայն երեկոյեան, երեկոյեան ծառայողները գործադուլ յայտարարեցին։

◆ Բագուի ոստիկանապետ Բուշէնը, ռոտմիստր Օրլօվսկու կեանքի դէմ կատարված մահափորձի ժամանակ ստացած իր վէրքերը առողջացնելու համար, թողնում է իր պաշտօնը և մեկնում է Բագուից։ Նրա պարտականութիւնները կատարելու է նրա օգնական Կադիէյշվիլին։

◆ Ներկայումս Բագուի կենտրոնական բանտում, Բայիլօվում, գտնվում են ընդամենը 1077 բանտարկեալներ, որոնցից 24-ը կին է։ Քաղաքական յանցաւորների թիւը միայն 144 է, որից 136-ը տղամարդ, իսկ 8-ը կին է։

◆ Բագուի նահանգական վարչութիւնը վաւերացրել է. 1) ժողովրդական զուարճութիւնների և հանրակրթական դասընթացքների ընկերութիւն, 2) ծնողականների փոխադարձ օգնութեան ընկերութիւն և 3) առևտրական ժողովարան։

◆ Պաշտօնական տեղեկութիւնների համաձայն, Բագւում ներկայումս կայ 27 տըպարան, 4 վիմագրատուն, 1 լուսատպարան (ֆօտօտիպիա), 12 արհեստանոց կաուչուկի կնիքներ շինելու համար։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 10 մարտի

Հայոց ազգագրական ընկերութիւնը ի նկատ առնելով այն անհագին նշանակութիւնը՝ որ ազգագրական-հնագիտական թանգարանը ունի թէ մի ազգի ինքնուրոյն զարգացումը և թէ ընդհանրապէս մարդկութեան էվօլիւցիան բնորոշելու համար.

Ի նկատ առնելով, որ համաշխարհային քաղաքակրթութեան շնորհիւ հայի առանձնայատուկ կեանքը, նրա ազգային զգեստները, պարապմունքի գործիքները, նիստ ու կացը, սովորութիւնները մեծ արագութեամբ փոփոխութեան են ենթարկվում.

Ի նկատ առնելով, որ մշակվող հողի սակաւութեան պատճառով դարերից ի վեր անեղծ մնացած դամբաններն այժմ հերկվում են, և այս պատճառով կամ կորչում են այն նշանները, որով հնագէտները հնարաւորութիւն ունեն նրանց որոշելու և պեղելու, հետևապէս և մնալու են գետնի տակ անյայտ, կամ բացվում են և նրանց մէջ եղած հնագիտական իրերն ընկնելով գիւղացիների ձեռքը ոչնչանում են, կորցնում իրանց գիտական արժէքը՝

Որոշեց նախապատրաստութիւններ տեսնել մի ազգային ազգագրական-հնագիտական թանգարան հիմնելու։

Այս նպատակով հրատարակեց մի «Ծրագիր հայոց ազգագրական թանգարանի համար նիւթեր հաւաքելու», պատրաստեց տպագրված և ժապաւէնված մատեաններ՝ պեղված, գնված և նուէր ստացված իրերը ցուցակագրելու համար և ուղարկելով ընկերութեանս ճիւղերին՝ յանձնարարեց հիմնել թանգարանական պահեստարաններ և հաւաքել ազգագրական-հնագիտական իրեր։ Մի այդպիսի պահեստարան ևս այստեղ Թիֆլիսում հիմնելով՝ ընկերութեանս խորհուրդը յոյս ունի, որ մօտիկ ապագայում, երբ բաւականաչափ իրեր հաւաքված կը լինեն, ազգագրական ընկերութեան կենտրոնի և ճիւղերի ներկայացուցիչների ընդհանուր ժողով կը գումարի՝ որոշելու թէ ուր պէտք է հիմնել այդ թանգարանը, ուր և անմիջապէս կը տեղափոխեն այդ բոլոր տեղերում հաւաքված իրերը։

Միևնոյն ժամանակ խորհուրդը ի նկատ առնելով ընդհանրապէս մարդաբանական գիտութիւններին և մասնաւորապէս կովկասագիտութեան վերաբերեալ գրքերի անհրաժեշտութիւնը Կովկասի ուսումնասիրութեամբ պարապողների համար՝ իր ներկայ տարվայ յունվարի 4-ի նիստում որոշեց բանալ Թիֆլիսում մարդաբանական-կովկասագիտական մի գրադարան՝ օգտվելով այն հանգամանքից, որ խորհրդի անդամ պ. Ե. Լալայեան այդ գիտութիւնների վերաբերութեամբ բաւական հարուստ իր գրադարանը (մօտ 5000 ր. արժողութեան) դրել է ընկերութեան տրամադրութեան տակ։

Յայտնելով ազգագրական ընկերութեան այս որոշումները, խնդրում ենք յարգելի հասարակութեան աջակցութիւնը։

Նախագահ՝ Ա. Մելիք-Ազարեան
Փոխ-նախագահ՝ տ. Հ. Մարտիրոսեան
Գանձապահ՝ Ա. Սարուխանեան
Անդամներ՝ տ. Ն. Նունուփարեան
Ե. Ծատուրեան
Մ. Խունունց
Յ. Տէր-Դաւթեան
Ք. Տէր-Սարգսեան
Անդամ-քարտուղար՝ Ե. Լալայեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՖՐԱՆՍԻԱՅԻՑ

Պարիզ, 8 մարտի (ն. տ.)

Ֆրանսիական մամուլը ներկայումս զբաղված է անգլիական թագաւորի մօտիկ ապագայում Ֆրանսիային տալիք այցելութեան խնդրով։

Բացի դրանից այդ մամուլը հաղորդում է, որ անգլիացիները վերջերս խիստ նեղացել են գերմանական կայսրից, սրա՝ անգլ. ծովային մինիստր լօրդ Տվիրդմութին գրած մի նամակի առիթով։ Անգլիական պահպանողականները անխնայ յարձակումների են ենթարկում ազատամիտներին, գտնելով որ գերմ. կայսրը իրաւունք չունի անգլ. ծովային գործերի վերաբերմամբ նամակ գրելու անգլ. ծովային մինիստրին։ Գերմանական մամուլը, սակայն, բացատրում է, որ Վիլհելմ II-ն իր մասնաւոր նամակով յայտնում է լօրդ Տվիրդմութին այն պատճառները, թէ ինչու Գերմանիան ուժեղանում է և փոփոխման ենթարկում իր պատերազմական նաւերը։

Մեզ հայերիս համար հետաքրքրական է և այն, որ վերջերս կազմվեց եւրոպական չորս մեծ պետութիւնների — Անգլիայի, Ֆրանսիայի, Ռուսաստանի և Իտալիայի — միջև մի համաձայնութիւն։ Պետութիւնների քաղաքական այս նոր խմբակցութիւնը բաւականին աչքի է ընկնում մանաւանդ նրանով, որ սուլթանական րէժիմին այնքան բարեկամ ու կողմնակից Գերմանիան դուրս է մնացել այդ խմբակցութիւնից։ Այսպիսի պայմաններում հաւանական է թւում, որ պետութիւնների այս նոր խմբակցութիւնը դրական կերպով կը ձեռնարկէ Թիւրքիայի քրիստոնեայ ժողովուրդների բարեկեցութեան խնդրին, և մեր թիւրքահայ եղբայրների վրայից կը բարձվի այն անտանելի լուծը, որ կոչվում է սուլթանական րէժիմ։ Բայց եւրոպական պետութիւնների այդ նոր խմբակցութիւնը, Թիւրքիայի քրիստոնեայ հպատակների վերաբերմամբ իր միսսիան դիւանագիտական ճանապարհով կատարելուց յետոյ, երբ տեսնէ, թէ օսմ. կայսրութիւնը ներկայումս ղեկավարող անձինք խօսքով ոչինչ չեն հասկանում, այդ դէպքում արդեօք զէնքի ոյժով էլ կը պաշտպանէ՞ այդ հարստահարված ժողովուրդների բարեկեցութեան խնդիրը,—դա անյայտ է։ Այսպէս թէ այնպէս՝ թիւրքահայերի վիճակը ներկայումս կախված է եւրոպական պետութիւնների այդ նոր կօնցերտից։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսր Վիլհելմի ճանապարհորդութեան քաղաքական նպատակը.—Ներկայումս ամենքի համար ակներև է, որ Վիլհէլմ կայսրի առաջիկայ ճանապարհորդութիւնն ունի և քաղաքական նպատակներ։ «Berl. Tag.» լրագրի Վիէննայի թղթակիցը հաստատում է, որ կայսրի ուղևորութիւնը դէպի Ալբանիա և Եանինա վաղուց արդէն պատրաստվում էր և զբօսանքի պատահական բնաւորութիւն չունի, որպիսի գոյն ուզում է տալ դրան գերմանական կիսապաշտօնական մամուլը։

Այդ ժամանակին նախապատրաստվում են միապետների մի շարք հանդիպումներ, և նրանք բոլորն էլ մի նպատակ ունեն, այն է՝ բանակցել բալկանեան հարցի նոր շըրջանի և երկաթուղիների կառուցման նախագծի մասին Բալկանեան թերակղզու վրա։ Կարծում են, որ Սանջակի երկաթուղու հարցը կը լուծվի յունական Գէորգ թագաւորի տեսակցութեան ժամանակ Վիլհէլմ կայսրի հետ Կորֆու կղզու վրա։

Գերմանական կառավարութեան յայտարարութիւնը.—Բեռլինից հաղորդում են կիսապաշտօնական «Köl. Zeit.» լրագրին, որ գերմանական կառավարութիւնը դիտաւորութիւն ունի յետ վերցնել դաշնակցութիւններին և ժողովներին վերաբերեալ օրէնագիծը, եթէ այն յօդուածի այն կէտը, որով արգելվում է օտար լեզուների գործածութիւնը, որի վրա յարձակվում են բոլոր առաջադէմ խմբերը, չընդունվի կառավարութեանը հաճելի ձևով։

Թարգման Ասկիտիսի սպանութիւնը.—Սալօնիկում մահացու կերպով վիրաւորված յունական հիւպատոսարանի թարգման Ասկիտիսը վախճանվեց։ Սպանութիւնը կատարվել է քաղաքական հողի վրա։ Յունական ընդհանուր հիւպատոսը բողոք ներկայացրեց ռուսաց և աւստրիական քաղաքացիական գործակալներին և օսմանեան տեսուչ Հիլմի փաշային պահանջելով ամենախիստ քննութիւն կատարել այդ գործի առիթով և արժանաւոր պատժի ենթարկել թէ սպանողին և թէ նրան դրդողներին։ Աթէնքում զօրեղ տպաւորութիւն գործեց Ասկիտիսի սպանութեան լուրը։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳՐ. ԳՈՐԾԱԿԱԼ.

Ներքին

8 մարտի

ԼՕՁ։ Երկու ամիս գործադուլ անելուց յետոյ, մետաքսագործական ֆաբրիկների բանւորները աշխատանքի կպան ֆաբրիկատէրերի որոշած պայմաններով։

ՄՕՍԿՎԱ։ Բացվեց միջազգային լուսանկարչական ցուցահանդէսը։ Մասնակցում են ռուս և օտարազգի շատ էքսպօնենտներ։ Ցուցադրված են մի շարք նորութիւններ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Ներքին գործերի մինիստրութիւնը թոյլատրել է մարտին Օդեսսայում գումարել քաղաքային բարեկեցութեան հարցով զբաղվող գործիչների և մասնագէտների առաջին համառուսական համագումարը։

ԿԻԵՎ։ Վախճանվեց Կիէվի համալսարանի պրօֆէսոր պատմաբան Անտօնօվիչը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Բարձրագոյն հաճութեամբ Թիֆլիսի բօրսայի մակլէրներ հաստատվեցին ազնուականներ՝ Մանդէնօվը և Քալանթարեանը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Դումայական ֆինանսական մասնաժողովում ֆինանսների մինիստրի արտասանած ճառի էութիւնը կայանում է հետևեալում. ֆինանսների մինիստրը Ռուսաստանի ֆինանսական դրութիւնը բնաւ այնպէս վատթար չէ համարում, ինչպէս պատկերացնում են շատերը։ Մռայլ գոյնով է նա նայում միայն պետական ծախքերի ահագին աճման վրա և երկիւղ է կրում, որ ժողովուրդը շատ է ծանրաբեռնվելու կողմնակի հարկերով, թէև այդօրինակ ձևով հարկատուութեան յոգնածութիւն ներկայ րօպէին չէ նկատվում։

Երկար ժամանակ պետութիւնը ուրախ էր, որ պետական գանձարանը գործում էր կանոնաւոր կերպով եկամուտներից յաւելեալ գումարներով։

Պետական հարկերից ստացված այդ

յաւելեալ գումարներով ծածկւում էին շատ արտակարգ ծախքեր: Մինչև պատերազմի օրերը, յաւելեալ գումար կար 300 միլիոնից աւելի, կային և Նախահաշւի գումարներից մնացորդներ:

Այժմ Նախահաշւի մնացորդներ մենք չունենք:

1908 թիւը սկսվեց պահեստի գումարի լիակատար բացակայութեամբ, բայց միևնոյն ժամանակ առանց դեֆիցիտի: Սակայն, ինչքան էլ որ Դուման ջանայ կըրճատել պետական ծախքերը և, ընդհակառակն, աւելացնել եկամուտները, դեֆիցիտը կը լինի, որովհետև եկամուտները չեն ծածկում ծախքերը:

Այս տեսակէտից մինիստրը պայծառ պատկերացնում է իր առաջ մռայլ գոյներով, որովհետև ծախքերի գործում, արտակարգ ծախքերի թւում բաւական է յիշել երկաթուղային շինարարութեան կարիքները. մենք չենք կարող խուսափել Սիբիրի երկրորդ երկաթուղին և Ամուրեան երկաթուղագիծը շինելուց: 4—6 տարիների ընթացքում կը պահանջվի մօտ 400 միլիոն, որպիսի գումարը արտակարգ նախահաշւից կը խլի տարեկան 80 միլիոն: Արտակարգը նախահաշւի միւս կէսը արդէն քննվեց պետական պաշտպանութեան մասնաժողովի մէջ: 6 տարվայ ընթացքում նա կը պահանջէ 320 միլիոնից աւելի: Վերջապէս, երրորդ յօդուածը՝ անբերրիութիւնից վնասված ազգաբնակութեան օգնութիւնը՝ նոյնպէս զոհողութիւններ կը պահանջէ պետական գանձարանից, գուցէ տարեկան 30—40 միլիոն:

Որտեղից ենք ծածկելու մենք այդ արտակարգ ծախքերը,—հարց է տալիս մինիստրը և ինքն էլ պատասխանում է.—միակ կանոնաւոր միջոցը—փոխառութիւններն են և եկամուտների նոր աղբիւրներ գտնելը:

Եւ սովորական ծախքերի վերաբերութեամբ էլ, պայծառ մինիստրին պատկերանում է աւելի վատ, քան անցեալը: Ամենից առաջ այդ ծախքերի արագ աճելը անխուսափելիօրէն բղխում է կառավարութեան բացարձակ պայմաններից ժողովրդական ներկայացուցչութեան միջոցով կառավարելու ձևին անցնելուց: Ժողովրդի ներկայացուցիչները անշուշտ մատնանշելու են մի շարք պակասութիւններ և բաւարարութիւն չը ստացած կարիքներ և անխուսափելիօրէն կազդեն պետական ծախքերի ընդհանուր մակերևոյթը բարձրացնելու վրա:

Ապա այդ ծախքերն աճելու են իրանց յատկութեան համաձայն. տարէ-ցտարի նոր պահանջներ են առաջ եկել, որոնց կարիքը երկիրը չէր զգում սրանից 20 տարի առաջ:

Վերջապէս, պէտք է յիշել, որ վերջին երեք տարում սովորական ծախքերը խնայողութեամբ ծախսվեցին, որքան հնարաւոր էր: Խնայողութիւնը անվերջ չէ կարող շարունակվել:

Այս բոլոր փաստերի հիման վրա, մինիստրը յանգում է հետևեալ եզրակացութեան, որ նրա աւետարանն է կազմում.—անհրաժեշտ է պահել նախահաշւի հաւասարակշռութիւն. ըստ հնարաւորութեան համեստ լինել փոխառութիւնների մէջ. կատարել միայն այն ծախքերը, որոնց ծածկելու համար ներկայումս միջոցներ կան: Պետական $8^1/_2$ միլիարդ պարտքի ժամանակ հարկաւոր է առանձին զսպողականութիւն փոխառութիւններ կնքելու մէջ:

Եզրափակութիւնը մէկ է. հարկաւոր է խելացիութեան ամբողջ թափով եկամուտների նոր աղբիւրներ գտնել:

Արտաքին

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ: Պատգամաւորների պալատը միաձայն ընդունեց զօրքի վերակազմութեան օրէնքը, որ նպատակ ունի նրա դրութիւնը միևնոյն մակերևոյթի վրա պահպանել միւս պետութիւնների հետ, առանց ճնշելու երկրի ֆինանսական ոյժերը: Հետևակ զօրքում զինւորական ծառայութիւնը տևելու է երկու տարի. մեծ ուշադրութիւն է դարձվելու զինւորական կրթութեան վրա. հեծելազօրը ստանում է ինքնուրոյն կազմակերպութիւն. ծառայութեան կոչվող պատանիները, երկու տարի շարունակ մինչև ծառայութեան կանչվելը, մասնակցելու են պարտաւորապէս հրացանաձգութեան և զինւորական վարժութիւնների մէջ:

ՊԷԿԻՆ: Ճապոնական դեսպանի և Վայվու-բուի միջև սկսված երկար բանակցութիւններից յետոյ, «Տացումարու» նաւի շուրջը պտտվող միջնադէպը վերջացաւ: Չինական կառավարութիւնը համաձայնեց ազատել նաւը, զինւորական պատիւներ տալ նրա դրօշակին, վճարել վնասները, պատժել նաւը բռնողներին: Վարձատրութեան քանակը յայտնի չէ: Չինական կառավարութիւնը ցանկութիւն է յայտնում գնել «Տացումարու» նաւի վրա գրաւած զէնքերը: Ճապոնացիների կողմից պատրաստակամութիւն է յայտնված աջակցութիւն ցոյց տալ այդ գործում:

ՇԱՆԽԱՅ: «Տացումարու» նաւի գործի առիթով ամբողջ երկրում տեղի են ունենում միտինգներ և ցոյցեր: Կանտոնում այրել են ճապոնական ապրանքները:

ՎԻԷՆՆԱ: Ֆրանց-Յօզէֆ կայսրը հաստատեց հասարակական աշխատանքների մինիստրութիւն: Մինիստր նշանակված է առանց պորտֆէլի մինիստր Գասմանը:

ԽՐԻՍՏԻԱՆԻԱ. Ստորտինգի նախագահ ընտրվեց ձախակողմեանների անկախ կուսակցութեան անդամ Լիլլէգալը:

ՏՕԿԻՕ: Ռուսաստանի և Ճապոնիայի միջև կապված պայմանագրերի առիթով, ռուսաց դեսպան Բախմէտիէվին շնորհված է առաջին կարգի Ծագող Արևի շքանշանը: Միսսիայի անդամներին շնորհված են զանազան շքանշաններ:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.:
Կ. Մ. ՋԻԿՕՎԱՆԻ—$9^1/_2$—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային:
ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Ե. Կ. ԽՕՆԵՎԱ—$9^1/_2$—2 ժ. ատամի հիւ.
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԵՍԵԱՆՑ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.:
Մ. Գ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ծաղկահատ.:
Կ. Ի. ԳՁԵԼԻԵՎ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի:
Ա. Գ. ԿԱՐԱԳԵՏԵԱՆՑ—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.:
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ե. Ի. ՇՉԵՐԲԻՆԱ—$1^1/_2$—2 ժ. մանկաբարձութեան:
Գ. Ե. ԳՈՒՐԳԵՆՕՎ—11—12 ժ. կանանց և մանկաբարձութեան:
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Ա. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ—6—7 ժ. վիրաբուժ., վեներական, միզասեռ և մորթու հ.
Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

„ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ“
գրավաճառանոցում վաճառվում են գիւղատնտեսութեան վերաբերեալ հետևեալ գրքերը.

	ր.	կ.
Հողը և նրա մշակութիւնը, Գ. Ղազարեանի		20
Մեղուաբուծութիւն, Գ. Ղազարեանի		50
Սերմ և ցանք, Գ. Ղազարեանի		25
Շերամապահութիւն, Կ. Մելիք-Շահնազարեանի		40
Վազի մշակութիւնը, Կ. Մելիք-Շահնազարեանի	1	—
Երկրագործական անհրաժեշտ գիտելիքներ, Գ. Ղազարեանի		50
Պարտիզպանութիւն, Հ. Քաջունու	1	—
Պտղաբանութիւն, Հ. Քաջունու	1	—
Շերամաբանութիւն, Հ. Քաջունու		50
Մեղուաբուծութիւն, Հ. Քաջունու		75
Հանքաբուծութիւն, Հ. Ս. Երեմեանի	1	—
Գիւղատնտեսական գործիքներ և մեքենաներ, 250 նկարներով, Լ. Խան-Աղեանի		50
Ներկատու բոյսեր և դրանց ներկերը, Ա. Սարուխանեանի		25
Մեղուաբուծութիւն Պոտէխինի, Թարգմ. Վարդումեանի		75
Անասնապահութիւն և կաթնատնտեսութիւն, Գ. Ղազարեանի		40
Նախագիտելիք բուսաբանութեան, Ա. Բիշմիշեանի		80
Զրոյցներ հողի մասին, Ս. Բալղեանի		15
Օղեգործութիւն, Պետրոսեանի		40
Կաթնոտ կովերը ճանաչելու միջոցները (26 պատկերով), Գ. Մեծատուրեանի		15
Բուսաբանութիւն, Հ. Հ. Սափաբեանի	1	—

Լոյս են տեսել «ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ» գրախանութի թէ հայերէն եւ թէ ռուսերէն գրքերի լիակատար ցուցակներ. ցանկացողներին ուղարկվում են ՁՐԻ: Դիմել՝ Тифлисъ, книжный магазинъ „Гуттенбергъ“ Г. И. Галустянцу. 2—2

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
Յարութիւն Թումանեանի
Ռուս-հայերէն
ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԲԱՌԱՐԱՆ
Գինը՝ 75 կոպ., ճանապարհածախսով 1 ր.
(408 երես. 10,000 բառ)

ԽՕԼԵՐ
Վօդըվիլ մէկ արարուածով
Երկրորդ տպագրութիւն, բարեփոխված
ԳԻՆԸ 20 ԿՈՊ.
Դիմել հեղինակին՝ Тифлисъ, Чавчавадзевская № 25-а (Հ. Կ. 10—5

Լոյս տեսաւ
ԽՈՐԵՆԱՑԻՆ Ե. ԴԱՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՌՈՐԴԻՑ ՄԱՏԵՆԱԳԻՐ
Գինը ճանապարհածախսով 40 կոպէկ
Գումարով գնողներին 30% զիջում
Դիմել Թիֆլիս՝ Գուտտենբերգ գրավաճառանոցը և հեղինակին՝ Էջմիածին—Епископу Бардугимеосу Геворгіанъ. 5—4

Լոյս տեսաւ
«ԿԵԱՆՔ»-ի գրադարանից
ԿԱՐԼ ԿԱՈՒՑԿՈՒ
Ռէֆերատը
ԿԱՐԼ ՄԱՐՔՍԻ
Մասին
(հայերէն թարգմ. Եսալեմի, Մարքսի մահվան 25-ամեակի առիթով)
Բ. ԻՇԽԱՆԵԱՆԻ առաջաբանով և ՄԱՐՔՍԻ նկարով
ԳԻՆՆ Է 10 ԿՈՊ.
Դիմել՝ գրավաճառներին «Գուտտենբերգ» և «ՓԱՐՈՍ»
(օ. մ.) 3—1

Հրատարակութիւն «ԶԱՆԳ»-ի
Ա. ԲՕԳԴԱՆՕՎԻ
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՄԱՌՕՏ ԴԱՍԸՆԹԱՑ
Հեղինակի յատուկ առաջաբանով
Ռուս. վերջին հրատարակութիւնից
Թարգմ. ԱՇՈՏ ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ
ԳԻՆՆ Է 1 ՌՈՒԲԼԻ
Դիմել հետևեալ հասցէով՝ Тифлисъ, Почтовый ящикъ № 108. М. И. НАЗАРБЕКЪ. և Թիֆլիսի գրավաճառներին: Մեծաքանակ գնողներին և գրավաճառներին 20% զեղչ: Ուղարկելու ծախսը գնողների վրա է:
(Ե. ու.) 2—1

ԺԱՄԱՆԱԿԱՒՈՐ ԴԷՊՔ!!!
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ
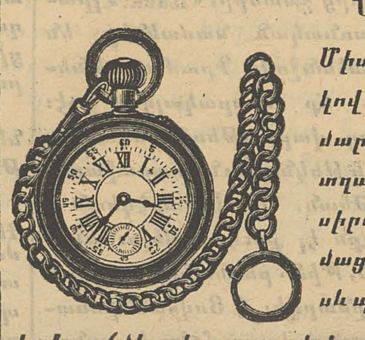
Միայն 3 ր. 75 կոպէկով իւրաքանչիւր մարդ կարող գնել տղամարդու բաց, սիրուն, ծոցի ժամացոյց անգլիական սև պողպատից, տափակ (մի փոքր աւելի հաստ արծաթէ ռուբլուց), ամենալաւ կօնստրուկցիայով, ստուգված րօպէներն անգամ: «Remontoir»-ը քոքվում է 36 ժամը մի անգամ: Հռչակաւոր «Sandor» մարկայի, պարգևատրված մեդալներով I-ին տեսակ:—Գինը միայն կարճ ժամանակով 1 հատին 3 ր. 75 կ., 2 հատին 7 րուբլի:—Կանանց ժամացոյցները նոյն գներով:—Նոյնպիսի ժամացոյցներ փակ, «Primo» մարկայի, գինը 1 հատին 4 ր., 2 հատին 7 ր. 50 կոպ.: Իւրաքանչիւր ժամացոյցին կցում ենք ձրի՝ 1) Շղթայ գրահաւոր ֆրանսիական ոսկուց բրէլօկով (կամ կոմպաս), ըստ ցանկութեան շղթայ սպիտակ, երբեք չը սևացող մետալից: Հասցէն Торговый домъ Х. Шмулевичъ, Варшава, Новолипки 14, М. Ուղարկում ենք վերադիր վճարով, մինչև անգամ առանց կանխավճարի. ուղարկելու համար աւելացվում է մէկ կամ չորս ժամացոյցի համար 50 կ.:
P. S.—Ժամացոյցի ուղիղ քայլելու համար երաշխաւորութիւն 6 տարով:
Գրագրութիւն ռուսերէն և գերմաներէն լեզուներով: 1—1

Փորձված սերմեր
ՍԵՐՄԵՐ
ցանելու համար
ԲԱՆՋԱՐԱՆՈՑԱՅԻՆ
ԾԱՂԿԱՅԻՆ
ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ
Գրէյսկուրանտ ուղարկվում է ձրի
Кавказское Т-во Сѣмянного Хозяйства Квеесъ и К-о
Тифлисъ, Михайловск. пр. № 55.
25—4

ОЖИРѢНІЕ
его послѣдствія и лѣченіе
соч. Д-ра Л. МАРКОНИ
Цѣна съ пересылкою 20 коп. (можно марками). Складъ изданія у
Евг. Беверъ, Москва
Покровка, д. Арбатскихъ.
(4, 12, 26, 10, 24) (54829) 5—2

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է՝
ԽԱՆ-ԱԶԱՏ
ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԽՐԻՄԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ
Գինն է 20 կոպէկ
«Գուտտենբերգ» և «Փարոս» գրավաճառանոցներում: Կարելի է դիմել և հեղինակին «Մշակի» խմբագրատանը: Գումարով գնողներին սովորական զեղչ:
(ա. օ.) 5—5

Յ. ԴԱՂԲԱՇԵԱՆԻ
1) Լիակատար բառարան ռուսերէնից հայերէն: Գինը 8 ր., կազմով 8 ր. 60 կ., 9 ր., 9 ր. 50 կ., 10 ր. և աւել, նայած կազմին: Ճանապարհածախսը (մօտ 1 ր.) հեղինակի վրա:
2) Լիակատար բառարան հայերէնից ռուսերէն: Բաժանորդագինը 5 ր., առաջին բաժ. գնողների համար 4 ր.: Լոյս են տեսել առաջին երկու պրակները: Բառարանիս մնացած մասը լոյս պիտի տեսնէ մի գրքով:
3) Գրպանի բառարան ռուսերէնից հայերէն: Բաժանորդագինը 2 ր. 50 կ.:
4) Ռուսերէն այբբենարան եւ առաջին ընթերցարան, գինը 25 կ.:
Դիմել անխտիր. Тифлисъ, архидіакону Амбарцуму Каримянцу (Армянская семинарія) և կամ իրան հեղինակին այս հասցէով. С. Петербургъ, А. Дагбашяну (до востребованія): Երբեք չը դիմել ոչ Սամսոն Յարութիւնեանին (Բագու) և ոչ եղբ. Թառայեանների գրավաճառանոցին (Թիֆլիս):
(11, 16) 2—1

ԲԺԻՇԿ
Ա. Մխիթարեանց
Ընդունում է հիւանդներին. մասնագիտութիւն՝ սիֆիլիս, միզային, վեներական և մորթու հիւանդութիւններ. առաւօտեան 12—2 ժ., երեկ. 5—7 ժ., Օլօլակ, Բեհբութեան փողոց № 33.
(ա. օ.) 100—9

Առաջին Կովկասեան Պահեստ
ՍԵՐՄԵՐԻ
ԼԱՐՇԷ
Գոյութիւն ունի 1872 թւից
№ 23, Միխայլովսկի պր., № 23
առաջարկում է
ՍԵՐՄԵՐ
ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՏԵՍԱԿԻ
բանջարանոցի
ծաղիկների
խոտերի
ծառերի
ՓՈՐՁՎԱԾ
Ցայտնի ՇԵՐԱՄԻ ՍԵՐՄ Բաղդադի: Տուփիգին է—6 մսխալը—2 րուբլի: Գումարով գնողներին զեղչ:
(ա. օ.) 10—9

Գոյքերը հրդեհից փոխադարձ ապահովելու Թիֆլիսի ընկերութեան
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
յայտնում է ի գիտութիւն ընկերութեան պ. պ. անդամների, որ կիրակի, ներկայ տարվայ մարտի 16-ին, ցերեկվայ ժամը 11-ին, քաղաքային դումայի դահլիճում տեղի կունենայ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ
ներկայ մարտի 2-ին չը կայացածի փոխարէն, ուր կը քննվեն այն բոլոր հարցերը, որ նշանակված էին մարտի 2-ին:
Միևնոյն ժամանակ վարչութիւնը պատիւ ունի ծանուցանելու պ. պ. անդամներին, որ ընկերութեան կանոնադրութեան § 27-ի համաձայն՝ նշանակված ժողովը, յամենայն դէպս, օրինաւոր կը համարվի, որքան էլ լինի անդամների թիւը:
(11, 15) 2—1

ՀԱՋՈՎ ՏԱՌԱՊՈՂՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ
„ԼԵԼԻՎԱ“
Զգուշացէք կեղծումներից
գործարանի մալց-էկստրակտը և լեղենցները.
Վարշավա, Զէլնայա փող., № 21.
Գոյութիւն ունի 1884 թւից:
Վաճառվում են դեղատներում և դեղատան պահեստներում:
10—5

24 книги въ годъ съ иллюстраціями
„ДѢТСКІЙ МІРЪ“
Иллюстрированный журналъ—библіотека для дѣтскаго и народнаго чтенія
Подписная цѣна съ пересылкой 3 руб. 50 коп.

Лица, подписавшіяся на „ДѢТСКІЙ МІРЪ“, получаютъ сразу 24 иллюстрированныхъ, нижеслѣдующихъ книгъ, стоющихъ въ отдѣльной продажѣ около 10 руб.:

1) Спартакъ,—романъ изъ древнеримской жизни, Джіованіоли.
2) Открытіе новаго свѣта,—чтеніе для народа, Вольтке.
3) Черный монахъ,—повѣсть изъ жизни черногорцевъ, А. Голохвастова.
4) Письма съ моей мельницы,—повѣсти А. Додэ, перев. Н. Мазуренко.
5) Юный укротитель львовъ,—разсказъ для юношества, заимств. изъ соч. Гофмана, Е. Владимировой.
6) Владиміръ-Красное Солнышко,—сост. по лѣтопис. и былинамъ.
7) Притчи изъ природы,—лѣтніе разсказы для юношества. А. Гетти, переводъ съ англ. Карнѣева.
8) Александръ II, Царь-освободитель,—разск. гр. Милорадовича.
9) Красоты природы и ея чудеса,—Дж. Леббока перев. Н. Мазуренко.
10) Народные разск. Герасимова; 1) Копѣечку бросишь-рубль подберешь.
11) Тоже, его же: 2) Грѣхъ и покаяніе Петра Безлицаго.
12) Тоже, его-же: 3) Дома и турокъ.
13) Народные разсказы Герасимова: 4) Усердіе не по разуму.
14) Военные разсказы гр. Л. Н. Толстого: 1) Севастопольскіе разсказы.
15) Тоже, его-же: Разсказъ о Бородинской битвѣ.
16) Н. А. Некрасовъ,—стихотворенія и біографія.
17) Антекъ,—разск. Болесл. Пруса.
18) Михайло-простота,—разск. его-же.
19) Приключеніе маленькаго графа, разсказъ для дѣтей Уйда, переводъ съ англійскаго.
20) Исторія греческихъ героевъ,—Нибура, разсказанная имъ своему сыну, перев. съ нѣмецкаго.
21) Приключенія Якова Вѣрнаго, капит. Маріэта. пер. съ англійскаго.
22) Воспитательное значеніе литературы, Дж. Морлея. пер. съ англійскаго.
23) Князь Михаилъ Тверской,—историч. разсказъ.
24) Его не поняли...—повѣсть для дѣтей, Монгомери, перев. съ англійскаго.

Редакція и главная контора: Съ-Петербургъ, Невскій, 52.—
Адресъ для денежной, заказной и простой корреспонденціи:
С.-Петербургъ, Невскій, 52, „ДѢТСКОМУ МІРУ“.

Типографія „Экономія“ Авака Мугдусіакопова съ С-мя. Большая Ванкская т. д. Семинаріи № 3.